

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 93

no. 4

april 1991

Bijenhuis

VERKOOP

EXPOSITIE

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND

Opgericht 1897

Hoofredacteur

J. Beetsma

Redactieleden

M.L. Boerjan, O. de Kat

Vaste medewerkers

N. de Jong, A. Neve, J.J. Speelziek, K. Zoet

Bureauredactie

M.J.E.M. Canters

Ledenblad

Oplage 7250

Versijnt 11x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

op aanvraag

Adv. rente-tarieven

op aanvraag

**REDACTIE, SECRETARIAAT en
LEDENADMINISTRATIE**

VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Telefax

08370-24180

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties en speurbijtes **zes weken voor de maand van plaatsing**, aan het Bijenhuis sturen. Tekst bij voorkeur typen; foto's liefst zwart/wit. Het maandschrift verschijnt omstreeks de 1ste van de maand.

jaargang 93 - nummer 4 - april 1991

Inhoud

Van de redactie	107
Hommelsteeltstudiedag	Cees van den Brand 108
Voor de beginner	
Het gaat spannen	Otto de Kat 109
Het Groentje 90 jaar geleden	Ko Zoet 112
Portret van een imker	
Eimert Ruven	Jan de Bruyne en Harry Zomer 113
Heidekoning 1990: overzicht van de radio-actieve besmetting	T.D.B. van der Struijs en J.D. Kerkvliet 114
Van imker tot imker	Ko Zoet 117
Reactie op Van imker tot imker	J. Beetsma 119
Bij en plant in beeld	Arjen Neve 120
Boekbespreking	
„Honingbijen” door Hans L. Schippers	J. Beetsma 122
Zonnebloem, interessante drachtplant	A. Verhoeven en C. Smeekens 123
Koninginneteelt	
Verslag Koninginneteeltdag 1991	J. Beetsma 124
Verslag gesprek met mevrouw Kühnert, Oberursel, over project Nieuw-ras vorming	R. Kakes 124
Wijziging tijden Carnicateeltdag	125
Koninginneteeltcursus Oost Flevoland	125
Overlarfdagen 1991	R. Kakes 125
Carnica Schiermonnikoog	M. Bijnen 127
De lezer schrijft	
Bescherming van de Buckfastbij in Nederland	M. van der Zee 127
Antwoord op de reactie op „Het kwetsbare bestaan van de varroamijt”	S.G. Lijftogt 128
Nog meer koolzaad in Duidslant	Roel ten Klei 128
Verenigingsnieuws	
Kort verslag besprekingen gezamenlijk maanblad	J.M.G. van der Reijden-Rijnja 128
Nieuw imkersvereniging uit de startblokken	mw. D.E. van der Wal 129
Honderdduizend gulden voor nieuw bomenfonds	F. Janssen 129
Officiële mededelingen	
Afscheid van onze voorlichter de heer L.G.M. Hensels	G.J. Elbers 130
Tips	C. van den Brand 130
Agenda	131

Bij de voorplaat

Het Bijenhuis timmert aan de weg

Zaterdag 16 maart werd deze fraaie blikvanger naast de oprit van het Bijenhuis geplaatst.

Van de redactie

Hommelteelt stimulans voor de bijenteelt?

Wanneer U het verslag van de Hommelteeltstudiedag van het DLV-team Bijenhouderij en Bestuiving (let op de volgorde!) leest en op de hoogte bent met de regeling van de bestuiving door honingbijen, dan blijkt dat er wezenlijke verschillen bestaan tussen hommeltelers en imkers en de vergoeding voor de bestuiving door hommels en bijen.

Hommels

Bij de hommelteelt, die bedreven wordt door twee grote bedrijven, enkele kleinere bedrijven en enthousiaste eenlingen, is het financiële aspect van groot belang. Ook tijdens de bijeenkomst in Almere bleek dat er bij de teelt van hommels sprake is van 'bedrijfsgeheimen'. Toen er een vraag gesteld werd, die vanwege dit belang door de 'leveranciers' niet beantwoord kon of mocht worden, leek het er op dat het forum zich trachtte te verschuilen.

De vergoeding voor het leveren van hommelsvolkjes voor de bestuiving van gewassen wordt bepaald door vraag en aanbod.

Bijen

De bestuiving van cultuurgewassen met behulp van honingbijen wordt verzorgd door een gering aantal beroepsimkers en een groot aantal imkers, dat de belangrijke bijdrage aan de bestuiving liever wil blijven zien als een product van een hobby. Van 'beroepsgeheimen' is geen sprake.

De vergoeding voor hun werk wordt bepaald tijdens een jaarlijkse bijeenkomst van vertegenwoordigers van de bijenteeltorganisaties en van de telers van gewassen in een commissie van het Landbouwschap.

Bestuivingsimker

De heer L.M. Hensels, die als laatste het woord kreeg op de 'hommelteeltstudiedag', merkte op, dat de bijenteelt gebaat is bij de groeiende belangstelling voor de bestuiving. Honingbijen zullen in veel teelten onvervangbaar blijven. Veel imkers zijn bezig met een professionalisering van de imkerij. Het is duidelijk dat de heer Hensels hierbij doelt op het verbeteren van de vakbekwaamheid van de imkers, dit bijvoorbeeld door het volgen van een cursus Bestuivingsimker.

Bemiddelingsbureau

Professionalisering kan ook iets anders betekenen en dat zien we in de Stertselaar, tijdschrift van de imkersvereniging Leiden e.o., van januari/februari. Hierin wordt de oprichting van een Centraal Bureau Bijenverhuur gemeld. Bij de oprichting van dit bureau wordt de volgende toelichting gegeven. De aandacht is gericht op het leveren van bestuivings-

volken voor de glastuinbouw. (Deze belangstelling is kennelijk gewekt door recente resultaten, in verband met de bestuiving van tomaat, maar vooral van paprika, door het Proefbedrijf voor Insektenbestuiving en Bijenhouderij in Hilvarenbeek). Als regel zal met de teler een huurprijs worden overeengekomen die hoger ligt dan de prijzen die in het bestuivingsreglement worden gehanteerd. Dit is nodig om de verliezen die optreden bij het inzetten van bijen onder glas te compenseren. De bewaking van de volkssterkte en van de voedselvoorraden van de volken kan door medewerkers van het bureau worden overgenomen. Wanneer de volken te zwak worden, dan worden ze weggehaald en bij voedselschaarste worden de volken bijgevoerd met stuifmeelvervangende middelen. Het vervoer van de volken wordt eveneens door medewerkers van het bureau verzorgd. Het bureau neemt de verantwoordelijkheid op zich voor een tijdelijke verplaatsing van de volken in verband met een chemische bestrijding van plagen in het gewas. De imker wordt veel zorg en inspanning uit handen genomen, terwijl hij **zonder specifieke vakkennis kan deelnemen aan dit nieuwe facet van het imkeren, waarbij een teleurstellende ervaring als dode volken goeddeels wordt voorkomen.** Als het onverhoopt niet tot verhuur van bijenvolken komt, zijn er voor de imker geen kosten aan verbonden.

Van links naar rechts: de heren Zonneveld, Robberts, Van den Eijnde en mevrouw Duchateau.

Foto: mevrouw J.M. van Heest - Verloop

Commentaar

Deze ontwikkeling kunnen wij onmogelijk als positief beschouwen. Terwijl de activiteiten van de heer Hensels en die van de verzorgers van de cursus Bestuivingsimker zich richten op het verbeteren van de vakkennis van de imker, zien we hier een activiteit van een aantal mensen, met de benodigde vakken, dat er een beroep van wil maken om aan de telers van gewassen volken te leveren van imkers die geen specifieke kennis behoeven te bezitten. Het lijkt ons de hoogste tijd, dat de imkers attent wor-

den en een organisatie vormen, voor zover deze nog niet aanwezig is, die de in het voorbeeld genoemde zaken in verenigingsverband regelt. De Nederlandse imker is toch voldoende vakman om deze zaken

aan te kunnen? Over de vergoeding van het bestuivingswerk door honingbijen, in vergelijking tot dat van de hommels, kan dan zonodig in de commissie van het Landbouwschap overleg gepleegd worden.

Hommelteeltstudiedag

Cees van den Brand, DLV

Op 19 januari organiseerde het DLV-team Bijenhouderij en Bestuiving in samenwerking met de bedrijfsmatige imkers een studiedag over hommelteelt en de bestuiving door hommels. In een viertal inleidingen werd een overzicht gegeven van de teelt en de bestuiving. Aansluitend konden aan een forum van de inleiders vragen gesteld worden. Zoals verwacht bij een onderwerp dat zo in de belangstelling staat, was de opkomst groot. Bijna driehonderd tuinders, imkers, onderzoekers en leveranciers waren naar de Kemphaan in Almere gekomen. Van de inleidingen viel vooral het verhaal van Mevrouw Duchateau van de Rijksuniversiteit Utrecht in goede aarde. Zij legde de nadruk op de kennis van de biologie die men voor de teelt van hommels nodig heeft. Deze vormt de basis voor de teelt en het inzetten van hommels. Het is een open deur die iedere keer opnieuw moet worden ingetrapt. Bij de turbulente ontwikkelingen in de hommelteelt dreigt toch vaak op de achtergrond te raken, dat het om dieren gaat, waarvan men nog lang niet alles weet. Hierdoor komt men in de praktijk van de teelt en de bestuiving nogal eens voor vragen te staan. Een deel van die vragen kan beantwoord worden door te rade te gaan bij het wetenschappelijk onderzoek.

De andere inleiders schetsten vooral de praktische problemen waar men bij het telen en inzetten van hommels tegen aan loopt en de oplossingen die daarvoor zijn bedacht.

Als een rode draad liep door de studiedag de geheimzinnigheid waarmee de hommelteelt is omgeven. Veel vragen aan de inleiders gingen dan ook over onderwerpen die bij de teelt een rol spelen.

Met deze geslaagde DLV-studiedag is de aanzet gegeven voor volgende bijeenkomsten. Degenen die zich daadwerkelijk met hommelteelt en bestuiving bezighouden zullen zich daartoe wellicht gaan verenigen in een studieclub. Op de studiedag bleek namelijk dat naast een uit de bijenhouderij voortgekomen professioneel opererende hommelteler, ongeveer tien particulieren zich nu met een kleinschalige teelt bezig houden en dat er nog een vijftal met serieuze plannen in die richting rondloopt.

De heer Hensels van de DLV sloot de dag af met een inspirerende toespraak. De kern van zijn betoog was, dat de bijenhouderij gebaat is bij de groeiende aandacht voor bestuiving. Honingbijen zullen in veel teelten onvervangbaar blijven of een volwaardig alternatief zijn voor de bestuiving van de gewassen.

Veel bijenhouders zijn dan ook in navolging van de hommeltelers bezig met een professionalisering van de imkerij. Hij voorzag een uitgebalanceerd gebruik van bestuivende insecten bij de diverse gewassen waarbij zowel hommels, honingbijen als solitaire bijen hun plaats zullen hebben.

De brochure bij de studiedag, met de samenvattingen van de lezingen en een overzicht van de hommelteeltliteratuur, kunt u bestellen door overmaken van f 5,- op postbanknummer 37.05.75 t.n.v. DLV De Meern, onder vermelding van: Hommelteeltstudiedag.

De heer G.J. Elbers geeft de vragen van het publiek door aan het panel.

Studiedag Ziektebestrijding VBBN

De Studiedag over bestrijding van bijenziekten en -parasieten zal niet in de maand april maar in het najaar worden gehouden. De drie uitgenodigde sprekers waren niet in staat in april haar medewerking te verlenen. Nu wordt getracht afspraken te maken voor een studiedag in het najaar.

mw. J.M. van Heest-Verloop

Als om deze tijd van het jaar de ene imker aan de andere vraagt: 'En, heb je al gekeken?' of: 'Heb je ze al open gehad?', dan weet die andere precies wat daarmee bedoeld wordt. 'Zijn ze de winter goed doorgekomen?' is de volgende vraag, ook al heeft die ene imker die andere al in geen maanden meer gezien en dus de vraag 'Ben jij de winter goed doorgekomen?' meer voor de hand zou liggen. Bij imkers gaat het allereerst om 'ze', de bijen dus.

Hoe het mijn bijen de afgelopen winter vergaan is, kan ik u nu nog niet vertellen. Terwijl ik dit zit te tikken (begin februari), worden in het Friese Follega de eerste kortebaanwedstrijden op natuurijs gehouden, slaat de CV-ketel om de haverklap aan, verdringen de koolmezen zich om de pinda's in het vogelhuisje en voorspellen Ko Zoet en Erwin Krol voor de komende dagen sneeuw. Van dat weer dus, waarbij je alleen in gedachten bij je bijen kunt zijn.

Maar goed, u leest dit in april. Op het gesmolten natuurijs in Follega baltsen nu de futen, de CV-ketel krijgt langere pauzes om uit te rusten en het vogelhuisje is opgeborgen in de schuur. Alleen Ko en Erwin zouden nog wel eens een sneeuwduitje kunnen verwachten, maar gelukkig stellen die laatste stuipjes van de winter meestal niet veel voor.

In ieder geval zijn uw bijen (en hopelijk u ook!) de winter goed doorgekomen, daar ga ik maar van uit.

Wanneer noemen we een volk zwak?

De vorige keer heb ik u een en ander verteld over de eerste voorjaarsinspectie. Als het daarvan, om welke reden dan ook, nog niet gekomen is, moet die in ieder geval wel deze maand plaats vinden. Is het al weer een tijdje geleden dat u de volken aan een vluchtige voorjaarscontrole hebt onderworpen, kijk dan nu weer eens. Maar denk er om: het moet lekker zacht weer zijn en gebeuren op een tijdstip dat de bijen flink vliegen.

U zult dan ongetwijfeld zien dat het broednest, vergeleken met de situatie tijdens de vorige inspectie, een flink stuk groter is geworden. De grote voorjaarsmars is al aardig op gang gekomen; in ieder geval bij de normale, gezonde volken. Maar ieder jaar zijn er om deze tijd ook achterblijvers, zwakke volken die zich niet zo goed lijken te kunnen ontwikkelen. Maar wat is 'normaal' en wat is 'zwak'?

In de zogenaamde 'Bestuivingsregeling', uitgegeven door het Landbouwschap (die u onder meer kunt krijgen bij het Bijenhuis) staat, voor wat betreft de eisen waaraan een bijenvolk dat in de boomgaard geplaatst wordt moet voldoen, onder andere het volgende:

a. het volk moet een bevruchte, leggende koningin

hebben;

b. eitjes en broed in alle stadia moeten aanwezig zijn in tenminste vier ramen;

c. een in de boomgaard te plaatsen volk moet bij een buitentemperatuur van 12 °C bij het begin van de kersenbloei tenminste zeven en bij het begin van de appelbloei tenminste acht ramen bezet hebben met bijen.

Deze criteria zou je kunnen gebruiken als richtlijn om enigszins te bepalen of een volk, zwak, middelmatig of sterk (of normaal) genoemd mag worden. Stel dat we een volk hebben dat aan het begin van de appelbloei – dus meestal zo rond 1 mei – op acht ramen zit en zo'n vier ramen broed heeft, dan zou ik het rangschikken onder de categorie 'middelmatig'. Het zal geschikt zijn als bestuiver, maar een fruihoningoogst van enig belang valt er niet van te verwachten. Misschien dat zo'n volk nog redelijke resultaten laat zien tijdens de zomerdracht.

Een volk dat duidelijk zwakker is, dus in de tweede helft van april twee of drie ramen broed heeft en hooguit vijf of zes ramen bezet, heeft nauwelijks nog toekomst. In het algemeen kun je zeggen dat het weinig zin heeft een dergelijk volk nog aan te houden. Zet het, met broedkamer en al, gewoon boven op een volk dat zich goed aan het ontwikkelen is. Ook kunt u de broedramen met bijen en al gewoon tussen die van het goede volk hangen. Verwijder eventueel tevoren de moeder van het zwakke volkje.

Van een naar twee broedkamers

De praktijk wijst gelukkig uit dat de meeste volken zich in het voorjaar goed ontwikkelen en in april al behoefte aan uitbreiding krijgen. Als een volk overwinterd is op één broedkamer, zet er dan omstreeks half april een tweede op. Breng dan wel een of twee ramen broed naar boven en vul de lege plaatsen aan met uitgebouwde raten, kunstraat, stuifmeel- en/of voerramen.

Van een volk dat al op twee broedkamers stond, kunt u misschien het broednest een beetje 'uit elkaar rekken' door bijvoorbeeld de onderste broedkamer – wanneer daar althans geen broed in aanwezig was – naar boven te brengen en daar weer één of twee ramen broed in te hangen. Let er dan wel op dat er dan niet een rand wintervoer tussen onderste en bovenste broedkamer ontstaat, waardoor het broed boven geïsoleerd kan raken.

Denk er vooral aan in deze maand de voedselvoorraad in de gaten te houden. De bijen gebruiken in april enorm veel voedsel, zelfs meer dan in de hele winter ervoor!

Voor de beginner

Geef ze kans om te bouwen

Zo ongeveer in de tijd dat de paardebloemen gaan bloeien neemt de behoefte om raten te bouwen toe. Als u na het verwijderen van de dekplank ziet dat er witte randjes aan de bovenste cellen zitten (u hoeft de raampjes er niet eens voor uit te tillen) is het zo ver. Het is een heel opvallend verschijnsel, je ziet het meteen. U kunt er nu haast zeker van zijn dat het goed gaat met het volk: ze willen groeien, zich uitbreiden en moeten dus bouwen.

De imker moet op die bouwdrift onmiddellijk inspringen, bij wijze van spreken dezelfde dag nog. Maar gelukkig heeft u kant en klare raampjes met keurig ingezette kunstraat klaar staan, want u heeft zich natuurlijk gehouden aan mijn advies daarover in maart. Hoop ik. . .

U moet een beetje leren aanvoelen hoeveel kunstraat u aan een volk mag geven. Bij sommige volken kun je in april al rustig aan iedere kant van het broednest een kunstraat hangen; soms kun je dat een dag of tien later nog eens herhalen. Voor andere volken is voorlopig een enkele raat al voldoende. En altijd naast het broednest dus, tussen de laatste bebroede raat en het stuifmeelraam in. Pas als het langere tijd zacht weer is (ook 's nachts!) mag u bij sterke volken kunstraat midden in het broednest hangen. Vraag anders even aan uw mentor of het in uw geval verantwoord is. Zo'n raam is bijna altijd de volgende ochtend van boven tot onder uitgebouwd en met eitjes belegd. Ervaren imkers maken vaak van dat trucje gebruik om het broednest versneld te laten groeien en . . . het zwermen een beetje uit te stellen. Ruimte geven en veel laten bouwen helpt inderdaad de zwermdrift enigszins in toom te houden, maar reken er vooral niet op dat het afdoende zwermverhinderingsmiddelen zijn.

Zo'n pas uitgebouwde en belegde raat moet u maar eens goed bekijken. Mooiere architectuur is nauwelijks denkbaar. En wat een prachtig gezicht, al die honderden eitjes, keurig in het gelid, allemaal een voor een door het moertje op de bodem van de cellen vastgeplakt. Een waar kunstwerk. Een mooie beloning voor uw knutselwerk in maart.

Een mijtenval

Sinds de varroa ons is komen plagen hebben veel imkers zich aangewend er voor te zorgen dat er in de periode dat de bijen darreraat willen bouwen altijd een zogenaamd 'bouwraam' naast het broednest hangt. Dat is een leeg raam, zonder bedrading, waarin aan de bovenlat alleen een strookje voorbouw bevestigd is. In mei en juni zullen de bijen zo'n raampje meestal onmiddellijk met darreraat (zgn. 'grof' werk) volbouwen. Zoals u weet legt de varroamijt haar eitjes bij voorkeur in darrebroed. Omdat een darrecel langer gesloten blijft (15 dagen) dan een werkstercel (12 dagen) kunnen in een darrecel meer nakomelingen tot ontwikkeling komen. Zo'n bouwraam lokt dus grote aantallen mijten. Zodra het

broed gesloten is (de mijten hebben zich tijdig in laten sluiten!), snijden we het, op een klein randje aan de bovenkant na, uit het raampje. Daarna kun je het raam weer inhangen om het opnieuw als mijtenval te gebruiken. De uitgesneden darreraat moet u maar aan de kippen voeren of aan de mezen. Maar kijk natuurlijk wel eerst even of u inderdaad varroamijten aantreft. Soms zit zo'n raat stampvol, al verschilt dat vaak weer per volk.

In hoeverre deze methode werkelijk effectief is, zou ik niet durven zeggen. Afdoende is het zeker niet. Maar wel kun je zo, bij een consequente toepassing, een flinke portie mijten op een volkomen onschadelijke manier uit het volk halen. Waarschijnlijk is dat niet meer dan dertig procent, maar dat is dan toch weer mooi meegenomen.

Maar denk er om: ga nu niet steeds al het gesloten darrebroed uit de volken wegsnijden! Elk bijenvolk behoort in het voorjaar een flinke portie darren en darrebroed te hebben. Dat geheel tegengaan verstoort de harmonie in een volk in ernstige mate.

Heeft u al een reis geboekt?

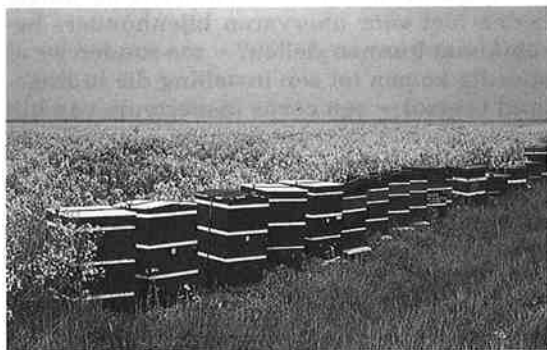
De belangrijkste drachtplanten van het voorseizoen zijn het fruit en het koolzaad. Onder 'fruit' versta ik dan de gewassen als kers, pruim, peer, en appel, die in april en mei (in de open lucht in boomgaarden) bloeien (gewassen onder glas, waar bijen alleen ge-

plaatst worden voor de bestuiving, laat ik in deze rubriek buiten beschouwing).

Misschien heeft u inmiddels besloten – al dan niet samen met enkele collega-imkers – uw volken naar een boomgaard of koolzaadveld te brengen; u gaat dus 'reizen', zoals imkers dat noemen. U moet dan niet alleen de tocht erheen goed voorbereiden, maar u ook rekenschap geven van wat er allemaal met uw bijen op dat drachtgebied kan gaan gebeuren. Op zijn vroegst eind mei komen ze pas weer terug. Het traditionele, jaarlijks terugkomende zwermcarnaval begint in die periode namelijk al aardig op gang te komen. . .

Natuurlijk hoopt u erop dat u na zo'n reis honing kunt oogsten. Wie zich wil richten op een behoorlijke voorjaarshoningoogst moet sterke volken hebben. Een sterk volk is een volk dat naar het fruit gaat met minstens acht ramen broed of naar het koolzaad met minstens tien ramen broed. In beide gevallen kan dat broed het best over twee broedkamers verdeeld zijn.

Met kleinere volken naar een dracht gaan kan natuurlijk ook, maar reken dan niet op een honingoogst van enige betekenis. U hoeft in zo'n geval ook weer niet geheel af te zien van reizen. Allicht profiteert een middelmatig volk altijd meer van een uitgestrekt koolzaadveld dan van een misschien matige dracht uit uw omgeving. Vooral de grote oogst aan stuifmeel die dit gewas kan opleveren is van belang. Zo'n volk komt dan in ieder geval versterkt thuis. Bovendien is het met een paar collega's reizen naar een drachtveld een leuk, vaak spannend, romantisch en altijd voldoende gevend evenement. Er zijn heel wat sterke reisverhalen in omloop in imkersland!

De voorbereidingen

Ik beveel u wel aan voor u gaat reizen de koninginnen, als dat tenminste niet al vorig jaar gebeurd is, te merken. Mocht u dat nog niet zelf aandurven, vraag het dan aan iemand die daar wel ervaring mee heeft. Gemerkte moeren zijn stukken makkelijker te vinden dan ongemerkte. De zwermtijd is nabij en bijna altijd moet je dan, wil je dat zwermen tegengaan, de moer zoeken. Dat valt niet mee in volken met

twee stampvolle broedkamers vol door elkaar friemelende bijen.

Gebruik om de bakken op elkaar te houden een goede reisriem. Zo'n zwarte nylon 3,5 meter lange band van f 15,95 zoals het Bijenhuis levert, bevalt mij het best. Ze zijn oersterk en gaan jaren mee. De vliegplank moet goed sluiten. Doe desnoods tussen vliegplank en vliegspleet een stuk schuimplastic of een natte krant. De kast moet absoluut bijendicht zijn. Gebruik geen reisramen, zeker niet in het vaak zo frisse voorjaar. De moderne gaasbodems geven voldoende ventilatie, zeker als je de schuiflade er uit haalt. Mochten er bij het sluiten van de kasten nog bijen op de vliegplank zitten, besproei ze dan met een beetje water uit de plantenspuit. Ze rennen dan naar binnen. Dat zou u toch ook doen. . .

Of u al dan niet tevoren een honingkamer moet opzetten is moeilijk in zijn algemeenheid te zeggen. Bij sterke volken kunt u dat wel doen maar twijfelt u en ziet u kans tijdens de dracht uw bijen te bezoeken, wacht dan nog even tot het moment dat ze echt gaan halen. Of probeer het eens met de methode van de vorig jaar op 88-jarige leeftijd overleden Jaap Schouten uit Castricum. Die legde, als hij naar het koolzaad in de Flevopolder ging, op de bovenste broedkamer een krant en daarop de honingkamer. Als de bijen die honingkamer nodig hadden, knaagden ze de krant weg.

Als het volk sterk is en het weer meezit, zal het soms nodig zijn een tweede honingkamer op te zetten. Dat is iets waar een beginner alleen maar van kan dromen. Maar je weet maar nooit.

O ja, vergeet u vooral niet uw naam en telefoonnummer op de kast te zetten. Voor de meeste drachtgebieden is dat trouwens een verplichting.

Op het drachtgebied

Fruittelers zetten meestal altijd kistjes klaar waarop u de volken moet plaatsen; voor het koolzaad moet u zelf losse balkjes of een uitneembare stelling meenemen.

Als u later een bezoek gaat brengen aan het drachtgebied, neem dan wat reservemateriaal mee, zoals een bodem, een dekplank, een dak en een extra broedkamer (voor een eventuele kunstzwerm), een honingkamer en later (want je weet maar nooit of je een zwerm moet huisvesten) een zwermkieps met doek en oog nagels. En natuurlijk altijd 'het kistje van Ko' (zie februari-aflevering van deze rubriek)!

Het spreekt natuurlijk vanzelf dat u uw volken voldoende reservevoer meegeeft. Het kan een maand lang slecht weer zijn!

Onthoud voor het hele seizoen: Een volk dat op twee broedkamers staat moet minstens drie, liever vier volle verzegelde broedramen voer hebben. Ook als er net geslingerd is. Geef in noodgevallen een of twee voerramen met droge suiker mee.

Anders gezegd: een kast met bijen moet altijd zwaar aanvoelen, zowel voor als na het slingeren. Een

→

goed principe is ook: slinger nooit ramen uit de broedkamer; die honing is en blijft voor de bijen!

De volgende maand

De titel van deze rubriek luidt voor de volgende maand: 'Een opwindende maand' en de juni-aflevering daarna heet 'Nu komt het er op aan'. De opwindendste, aardigste en zwaarste twee imkersmaanden breken dan aan. In mei gaan we een kunstzwerm maken. Zorg voor voldoende materiaal: een extra bodem, broedkamer, dekplank, dak, een moerrooster en uitgebouwde en kunstraten. Huiswerk voor de volgende keer: repeteer onder-

staand schema net zo lang tot u het nooit meer vergeet.

Van ei tot bij

	Werkbij	Koningin	Dar
Ei	3 dagen	3 dagen	3 dagen
Larve	5 dagen	5 dagen	7 dagen
Pop	12 dagen	7 dagen	15 dagen
Totaal	20 dagen	15 dagen	25 dagen

Het Groentje 90 jaar geleden

Ko Zoet

Uit alles is op te maken dat het raamwerk van de vereniging nog in de steigers staat, maar na elke hoofdbestuursvergadering krijgt het meer gestalte. Nu worden de exameneisen 'Bijenteelt' onder de loep genomen en beleven we de geboorte van het woord 'kunstraat'. Tussen de regels van het praktijkgerichte praatje is duidelijk op te maken hoe armoe- dig de vroege voorjaarsweide voor de bijen was. Kunnen de bijen tegen de dreuning veroorzaakt door passerende wagons van de stoomtramwegen? Lees het antwoord van de gerenommeerde heer F. Aug. Kelting. Tot slot een verloren gegaan Fries initiatief.

Namens het Hoofdbestuur wordt aan belanghebbenden medegedeeld dat het examenprogramma voor bijenteelt is aangevuld met: het boekhouden, speciaal met het oog op de bijenvolken. Verder is in punt 9 van het programma het woord kunstwas veranderd in 'kunstraat'. Door het steeds grootser worden van de broed- aanzet wordt er meer honig verbruikt en nu er nog geen sprake is van honigdracht, zal in de korven aanwezige honig hard worden aange- sproken en mag de imker wel goed toezien dat er goed voedsel aanwezig is. Bijzondere zorg om ze vooruit te helpen verdienen de zwakke volken. De vlieggaten moeten misschien vernauwd worden om ze tegen rooverij te be- schutten. Bij ongunstig weder, als de bijen daardoor verhinderd worden om water te ha- len, geeft men met water verdunnen, lauw warmen honig. Op rooverij moet steeds gelet worden, kasten en korven houdt men met zorg rein.

Is het hinderlijk of schadelijk voor de bijen, wanneer zij in de nabijheid van stoomtram- wegen staan vanwege een sterke dreuning? Houd bijen! die er lust in heeft en er zich door

voelt aangetrokken. Tram of spoor in uw na- bijheid hinderen volstrekt niet. Het wordt voor u een genot en na eenige oefening in het behandelen en den omgang met den lieve, vlij- tige diertjes zal het u ongetwijfeld een voor- deel opleveren.

In een bericht uit Beetsterzwaag van 13 Maart l.l. vinden wij een beknopt verslag van de Al- gemeene jaarlijksche vergadering van den 'Frieschen IJmkersbond'. Wij stippen daaruit aan het besluit om f 50,- uit de kas beschik- baar te stellen voor opleiding van jongelieden om zieke bijkers, leden der Vereeniging te ver- vangen en bij te staan. Voor die opleiding zal aan de provincie een subsidie van f 200,- aan- gevraagd worden. Zou men dan ook die jonge- lieden niet voor onervaren bijenhouders be- schikbaar kunnen stellen? – zoo zouden we al spoedig komen tot een instelling die in Eng- land bestaat – een corps inspecteurs van bij- enstanden zou men het kunnen noemen – ze bezoeken bijenstanden, geven raad, wijzen fouten aan, brengen verslag uit, zouden ook tijdelijk de werkzaamheden kunnen verrich- ten.

RECTIFICATIE DEPOT

Het telefoonnummer van het nieuwe depot van het Bijenhuis in Zoetermeer is in het maart- nummer (pagina 83) per abuis verkeerd over- genomen.

Wilt u dit wijzigen in: **079-419855**.

Onze excuses hiervoor.

De een houdt al vrij lang bijen,
De ander houdt nog langer bijen,
Niemand echter houdt langer bijen dan Eimert Ruven.

Ruven begon zijn imkersloopbaan anders dan gebruikelijk is. Grootvader Ruven had zijn bijen overgedaan aan oom Johan. Deze had een knecht die voor hem de volken verzorgde. Toen deze laatste er mee op wilde houden wegens gevorderde leeftijd, werd de toen 17-jarige Eimert

den bij collega Janus aan de Tolsteeg te Utrecht. Daarna verder via Hollandse Rading, waar 25 cent tol betaald moest worden. Onderweg diende je wakker te blijven om op tijd uit te kunnen wijken voor de visboeren uit Spakenburg. Hun paarden kenden de weg en zij lagen gewoonlijk achterin de wagen te slapen. Tegen 4 uur 's morgens werd de standplaats bereikt. Daarna kreeg het paard rust en de imkers gingen slapen. In de loop van de middag kwam men weer thuis.

Uit de paardentijd is ook het volgende verhaal. Een collega imker wilde zijn bijen weer gaan ophalen maar kon ze niet meer vinden. Een boswachter gaf hem de raad het nog eens te proberen, maar dan met het paard waarmee de korven gebracht waren. Inderdaad, het paard wist de volken feilloos terug te vinden.

Klassiek is ook het verhaal van de eerste keer reizen met een vrachtauto. Gewoontegetrouw werd weer om 10 uur 's avonds vertrokken. Bij Janus langs enz. De aankomst op de heide vond echter niet plaats bij zonsopgang, zoals gebruikelijk, maar rond middernacht. Zodoende moesten de volken in het stikgedonker worden geplaatst.

Eimert Ruven

Portret
van een
imker

gevraagd of hij interesse had ermee door te gaan. Na een jaar in de leer te zijn geweest bij de genoemde knecht zette hij de familietraditie voort. Hij kreeg meteen 35 korven in beheer. Sedert dat moment, in 1921, is hij actief imker geweest. In sommige jaren telde zijn stand meer dan 100 korven. Op dit moment zijn op zijn stal nog steeds 4 kast- en 3 korfvolken volop in bedrijf.

In een gesprek met de jubilaris hebben we hem wat verhalen van eertijds ontlokt. Dat kost echt geen moeite. We kunnen er helaas maar enkele weergeven.

Rond 1930 werd Ruven als een van de eersten uitgenodigd om bijen op het fruit te plaatsen. Als bestuivingsgeld werd 5 cent per volk per dag overeengekomen. De dracht duurde ca 4 weken. Het was een welkome bron van inkomsten voor de imker. Transport gebeurde per fiets. Vier korven per rit.

Naar de boekweit rond Laren werd gereisd met paard en wagen. Circa 100 korven werden verplaatst. 's Avonds omstreeks 10 uur werd afgereisd uit IJsselstein. Steevast werd halt gehou-

Na thuiskomst van de boekweit, met aansluitend de heidedracht, werden de korven gewogen. De dertigponders of meer werden afgeklopt voor de oogst. De bijen werden bij een ander volk gevoegd. Afzwavelen kwam niet voor. Na de komst van de suiker, in de dertiger jaren, werden de volken opnieuw opgezet. Het broed werd uitgesneden en ingespijld in de opzetters. Inwinteren op suiker had mede tot gevolg dat de uitval door het optreden van 'roer' sterk terugliep. Van Nosema had niemand nog ooit gehoord.

Korfvlechten was een vanzelfsprekend onderdeel van het imkerschap. Dat gebeurde 's winters in de stal bij de koeien waar het redelijk warm was. Ruven is de tel kwijtgeraakt, maar hij moet er vele honderden gevlochten hebben. Tot voor kort behoorde hij als korfvlechter tot de vaste bezetting van de verenigingsstand op jaarmarkten.

Om een goede korf te kunnen vlechten was in de eerste plaats een stevige sigaar nodig en verder natuurlijk buntgras en dergelijke.

We mogen het eigenlijk niet doorvertellen, maar Ruven bekende ons heel wat afgevloekt te hebben toen hij begon met kastimkeren. Kon hij voordien zo'n 50 volken in de korf inspecteren in ruim een half uur, nu kostte het hem wel 2 uur om 10 volken te doen. De oogst bleek echter doorslaggevend. De korven brachten gemiddeld slechts 10 pond op, met uitschieters tot 25 pond.

Ruven is een bijzonder mens. Op 88-jarige leeftijd woont hij nog volledig zelfstandig. Afdelingsvergaderingen slaat hij nooit over, maar ook op de bijenmarkten is hij een alom bekende figuur. Als nestor van onze vereniging weet iedereen hem te vinden om hem raad te vragen, om hem zijn nieuwste belevenissen met de bijen te vertel-

len en niet in het minst om van zijn moppen te genieten. Hij heeft eens bij een imkersuitgaansdag het reisgezelschap 2 uur lang met zijn moppen weten te vermaken.

Beste Ruven, voor velen van ons Ome Eimert, je hebt de hoogste onderscheidingen van zowel de VVBN alsook van de ABTB al 10 jaar geleden verdiend en gekregen. Wij feliciteren je opnieuw, namens heel imkerend Nederland, met het behalen van deze ongekennde mijlpaal. Wij hopen dat je zelfs het 75-jarig jubileum zult mogen bereiken. We kunnen je immers nog steeds niet missen!

Jan de Bruyne en Harry Zomer

Heidehoning 1990: overzicht van de radioactieve besmetting

T.D.B. van der Struijs,
Rijks-Kwaliteitsinstituut voor Land- en
Tuinbouwprodukten (RIKILT), Wageningen
J.D. Kerkvliet,

Inspectie Gezondheidsbescherming Keuringsdienst van Waren, Amsterdam

Ontvangen monsters

Voor het derde achtereenvolgende jaar was er een overvloedige heidehoningoogst, wat een zeer uitzonderlijk verschijnsel is. Na de oproep in de bijenteeltbladen om deze honing vooraf te laten keuren op radioactiviteit stroomden dan ook weer de honingmonsters in Wageningen binnen. Over het uitpakken van al die potjes hebt u al één en ander kunnen lezen (oktober-nummer 1990, pagina 307). Voor de getallenfreaks onder ons: ontvangen werden de volgende aantallen monsters:

- VBBN te Wageningen: 264 monsters
- Bond van Bijenhouders NCB te Tilburg: 10 monsters
- Bond van Imkers LLTB te Roermond: 3 monsters
- ANI te Wapenveld: 29 monsters
- Bond van Bijenhouders ABTB te Arnhem: 21 monsters.

In totaal 327 monsters heidehoning en één monster was. Al deze honingen werden naar het Rijks-Kwaliteitsinstituut voor Land- en Tuinbouwprodukten (RIKILT) in Wageningen gebracht waar ze op de afdeling Straling en Voedsel gemeten werden. Voor de bewerking van de resultaten werd uitgegaan van 318 monsters. Een aantal monsters viel uit door verschillende redenen: enkele imkers waren vergeten de naam van het heideveld te vermelden bij hun inzending, een paar monsters waren geen heidehoning en een monster Belgische heidehoning is eveneens niet meegenomen bij de statistische bewerking.

Resultaten

In tabel 1 zijn de resultaten samengevat per heidegebied. Vermeld is per heidegebied, het aantal monsters heidehoning afkomstig uit dat gebied, de gemiddelde waarde voor radioactief cesium in Becquerel per kg honing, de spreiding (dit wil zeggen de laagst en de hoogst gemeten waarde) en het percentage monsters dat boven de grens van 600 Bq/kg zit. In figuur 1 is het gemiddeld cesiumgehalte per kg honing voor de heidevelden nog eens uitgezet op de kaart van Nederland. Gemiddeld was het gehalte voor 1990 431 Bq/kg, waarbij 20% van de monsters boven de grens was. Ter vergelijking zijn in tabel 2 de resultaten van de voorgaande jaren vergeleken met die van 1990. Er is een iets dalende tendens waar te nemen, hoewel niet meer zo sterk als tussen 1988 en 1989. Dit komt ook doordat de component Cs^{134} een halveringstijd heeft van slechts twee jaar en nu vrijwel niet meer aanwezig is, terwijl Cs^{137} – het hoofdbestanddeel – een halveringstijd heeft van 30 jaar. Helaas is deze stof dus voorlopig nog wel aanwezig. Hoewel in 1988 zeer hoge gehalten gevonden werden in heidehoning van de Strabrechtse heide bij Eindhoven zette deze trend zich in 1989 en 1990 niet voort. Het is onduidelijk hoe dit komt. Is het heide-aandeel in die heidehoningen de laatste jaren minder hoog? Opmerkelijk is dat in 1988 65 monsters van de Strabrechtse heide ontvangen werden, in 1989 en 1990 slechts 6.

Tabel 1

Aantal onderzochte monsters heidehoning per heidegebied met het gemiddeld gehalte cesium $^{134}+^{137}$ in de honing, de laagste en hoogste waarde en het percentage monsters met een $\text{Cs}^{134+137}$ gehalte van meer dan 600 Bq/kg.

Code	Heidegebied	Aantal monsters heide- honing	Gemidd. gehalte $\text{Cs}^{134+137}$ in Bq/kg	Laagste en hoogste waarde in Bq/kg	% monsters met meer dan 600 Bq/kg
SMI	Smilde, Hijkerveld, Norg, Noorse veld, Eext, Rolde, Grolloo	8	123	42- 229	0
APP	Appelscha, Doldersum, Elsloo, Fochtelo	6	92	51- 149	0
EXL	Exloo	2	177	137- 217	0
RUI	Ruinen, Dwingeloo, Staphorst	14	183	63- 288	0
GEE	Gees (Dr.)	1	169		0
NWS	Nieuw Schoonebeek, Amsterdamse veld	25	385	106- 624	8
TWE	Twente incl. Kloosterhaar	4	415	128- 661	25
LEM	Lemelerberg, Dalfsen, Vilsterse veld	6	407	295- 463	0
OLD	Oldenbroekse heide, Dellen, Heerde, Renderklippen, Eperholt	70	499	37-1132	31
HOL	Holterberg, Haarlerberg, Noetselerberg, Nijverdal, Boetelerveld	20	407	14- 705	10
ELS	Elspeet, Vierhouten, Tong. heide, Nunspeet, Ermelo, Uddel, Garderen, Loobos, Stakenberg	48	501	192- 901	29
ASS	Asselse heide, Hoog Soeren	4	450	80- 694	50
HAR	Harskamp, Kootwijk, Hoog Buurlo, Beekbergen	16	465	136- 773	38
HGV	Hoge Veluwe	10	400	255- 579	0
ROZ	Rozendaalse veld, Terlet, Postbank, Rheden, Imbosch	48	517	59- 936	27
MOS	Mossel, Planken Wambuis, Oud Reemst	17	445	207- 606	6
BEN	Bennekom, Ede, Doorwerth, Zuid Gin- kel, Wolfheze, Renkum	9	286	90- 240	0
GOO	Gooi	1	335		0
AME	Amersfoort	1	722		100
STR	Strabrechtse heide	6	352	129- 595	0
HAM	Hamert (Arcen)	1	77		0
Totaal		318	431		20,1

Verdwenen Becquerellen?

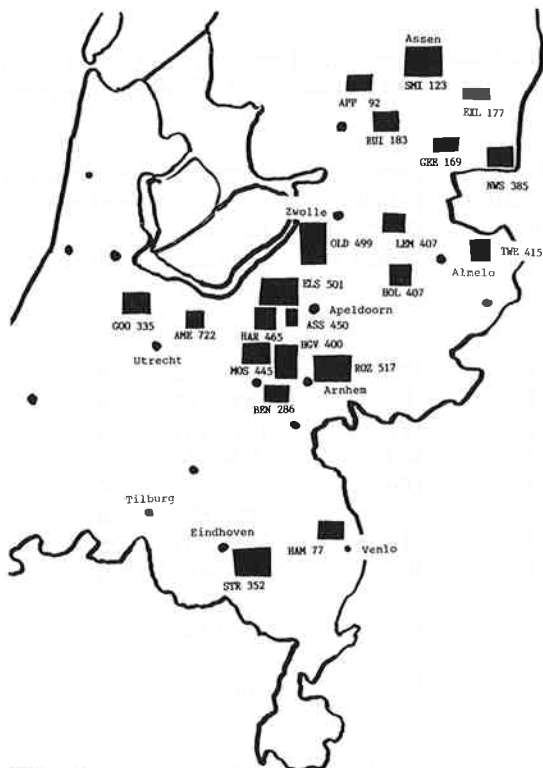
Onlangs ontving de redactie van het Groentje een brief van imker J. van Loenen uit Epe, waarin hij signaleert dat bij hem 'de Becquerellen van de ene emmer heidehoning overspringen naar de andere dat het een lieve lust is'. Hij snijdt een probleem aan, waar veel vragen over komen en dat probleem is: hoe nauwkeurig is zo'n radioactiviteitsmeting? Samengevat geeft Van Loenen in zijn brief de volgende meetgegevens, die hij in 1989 en 1990 verzameld heeft over zijn eigen heidehoning en over die van een mede-imker (zie tabel 3).

Op het oog is dit niet zo'n fraaie score. Hoewel op dit probleem geen pasklaar antwoord te geven is spelen twee belangrijke punten bij de radioactivi-

teitsmetingen een rol. Dat is ten eerste: is de partij honing werkelijk homogeen en ten tweede: wat is de herhaalbaarheid van de metingen.

Homogene monsters

In het verleden is het wel voorgekomen dat een kant- raam heidehoning afgenomen werd door de imker en dat de honing hieruit ingezonden werd voor radioactiviteitsmeting. Het is duidelijk dat hier wel een getal uit komt, maar dit getal is niet representatief voor de hele partij, die een week later geslingerd werd! Ook mag men er niet van uit gaan dat de honing uit kast a eenzelfde waarde geeft als die uit kast b die er naast staat! Een partij honing is dan pas homogeen – dus heeft dezelfde samenstelling – als

Figuur 1.
Gemiddelde waarde aan cesium¹³⁴⁺¹³⁷ in Becquerel per kilogram van heidehoningmonsters afkomstig van diverse heidevelden in Nederland.

de hele oogst goed gemengd is. Kortom een juiste monstername is een hele kunst en vereist van de kant van de imker een zorgvuldige voorbehandeling.

Herhaalbaarheid

Voor het tweede belangrijke punt is het laboratorium verantwoordelijk. Bij radioactiviteitsmetingen is het niet zo dat als bij een eerste meting 570 Bq/kg gevonden wordt er bij een tweede meting eveneens 570 Bq/kg gevonden wordt. Het resultaat kan best 10% afwijken zodat bijvoorbeeld 630 Bq/kg gemeten wordt. Men noemt dit getal van 10% de herhaalbaarheid van de radioactiviteitsmeting. In vergelijking met andere analysemethoden is dit een vrij hoog getal. De oorzaak daarvan is dat het apparaat waarin de metingen plaatsvinden (een gamma-spectrometer) registreert hoeveel (radioactieve) atomen per seconde uiteenvallen. Het meet dus afzonderlijke atomen! Dat uiteenvallen is een statistisch proces, dit wil zeggen hoe langer men meet, hoe meer atomen geteld worden en hoe nauwkeuriger het aantal Becquerellen opgegeven kan worden. Voor zeer nauwkeurige metingen zou een heel etmaal geteld moeten worden. Maar het is duidelijk dat dit niet kan bij een aanvoer van 300 monsters honing waarbij men de resultaten 14 dagen later in de bus wil hebben. Er wordt daarom per monster ca. 20 minuten gemeten.

Onder deze omstandigheden en bij een niveau van 600 Bq per kg honing ligt de herhaalbaarheid bij het RIKILT tussen de 5 en 10%. Als u dus een briefje krijgt met als resultaat 625 Bq/kg zou bij een herhaalde meting 595 Bq/kg gevonden kunnen worden. Maar het omgekeerde kan ook het geval zijn. Als een eerste meting 580 Bq/kg ('uw honing dus nog juist goed') oplevert, dan zou bij een tweede meting best 610 Bq/kg ('uw honing dus net fout') gevonden kunnen worden. Ontvangt u de mededeling dat 700 Bq/kg gevonden is in uw (op de juiste manier) genomen monster, dan is uw honing altijd fout. Overigens zijn zowel de meetapparatuur van het RIKILT als van de keuringdiensten van waren in 1990 (opnieuw) onderling geijkt en geven **bij eenzelfde monster** binnen de genoemde foutengrens eenzelfde resultaat. Zou het dan toch aan de monsternamen liggen bij heidehoning van partij 2 uit tabel 3 of had het apparaat (of de analist) een slechte dag? Over een regeling voor 1991 voor meting van heidehoning volgen nog nadere mededelingen.

Tabel 2

Overzicht van de radioactiviteit in Nederlandse heidehoning van de jaren 1988, 1989 en 1990 met het gemiddeld gehalte Cs¹³⁴⁺¹³⁷ in Bq/kg, het aantal onderzochte monsters en het percentage monsters met waarden boven de 600 Bq/kg.

Jaar	Aantal monsters	Gemiddeld gehalte Cs ¹³⁴⁺¹³⁷ in Bq/kg	% Monsters met meer dan 600 Bq/kg
1988	214 (+ STR)	808	58
1988	149 (- STR)	553	41
1989	313	464	25
1990	318	431	20

STR = Strabrechtseheide

Tabel 3.

Praktijkgeval van meetgegevens van de radioactiviteitsmetingen van 4 partijen heidehoning, gemeten op verschillende tijdstippen en bij diverse onderzoeksinstituten.

Partij heidehoning	Oogst-jaar	Meet-datum	Gehalte Cs ¹³⁴⁺¹³⁷ in Bq/kg	
			via (RIKILT)	via KvW
1	1989	sept. '89	685	
1	1989	sept. '89	794	
1	1989	okt. '90		970
2	1990	sept. '90	874	
2	1990	okt. '90		315
3	1989	sept. '89	715	
3	1989	okt. '90		570
4	1990	sept. '90	778	
4	1990	okt. '90		520

Van imker tot imker

13 februari

In de vroege avonduren begon het te sneeuwen. Gestaaft daalden de vlokken neer en tegen middernacht was alles bedekt door een centimetersdikke laag. Het was een sprookjeswereld en ik kon de verleiding niet weerstaan om nog een fikse wandeling te maken. Een enkele auto kroop over de weg, waarbij alle geluiden werden gedempt. Het sneeuwlandschap zorgde voor een onwezenlijk vredige, lichte wereld.

14 februari

Vroeg in de ochtend bereikte mij vanaf Terschelling het ontstellende bericht dat mijn imkervriend Jaap Bais in de afgelopen nacht plotseling was overleden. Vraag me niet wat er dan door je heen schiet. Ik weet het, vroeg of laat krijgen we allemaal met een dergelijke gebeurtenis te maken. Het leven gaat echter door, ook met een pijnlijk litteken. Deze ontboezeming had ik nodig. Bij het schrijven van de hiernavolgende kolommen zal vriend Jaap voor mij de inspirerende bron zijn.

Het voedergedrag

De vorige maand hebben we op de voet gevolgd het geboren worden van een larve uit een bijeneitje. Er moet verder nog heel wat gebeuren voordat uit de cel met larve een volgroeid insect kruipt. Zoals we weten kan dat insect zijn een werkbij, een koningin of een dar en al deze vormen vragen weer een speciaal dieet of beter gezegd voedselpakket. De werkbijen die deze klus uitvoeren, de voedersterbijen, moeten precies op de hoogte zijn of uit de larve een werkbij, koningin of dar geboren zal worden. Zij ontvangen daartoe van het broed de juiste signalen omtrent hun identiteit. Vervolgens is het noodzakelijk dat de voedersterbijen kunnen beschikken over informatie waaruit zij de leeftijd van de larven kunnen bepalen, omdat er verschil in voedselsamenstelling bestaat tussen de jonge en oudere larven. Het lijkt een welhaast hopeloze taak voor de voedersterbijen, maar in een bijenvolk verloopt het allemaal feilloos zonder een vorm van kennisoverdracht tussen de voedsters onderling.

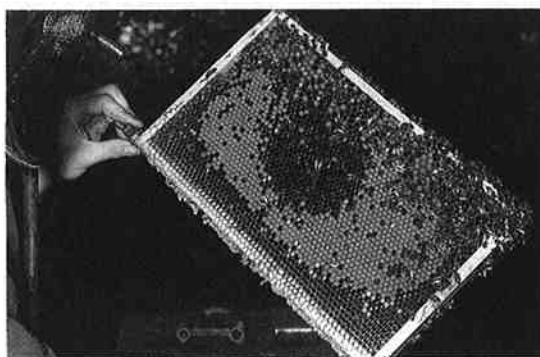
De signalen die het juiste voedergedrag bewerkstelligen zijn van het broed zelf afkomstig. Er wordt verondersteld dat de hoeveelheid signaalstof of feromoon die door de larven wordt afgegeven, nauw samenhangt met de grootte van de larve. Op het terrein van de signaaluitwisseling tussen broed en bijen komen nog veel vraagtekens voor. Opmerkelijk is een onderzoekje van Free uit 1987. Nadat uit een aantal cellen met larven het voedsel was verwijderd,

Ko Zoet

werden deze larven vaker geïnspecteerd en kregen zij meer voedselbezoekjes dan de controlelarven. Ook hier wordt aangenomen dat de werkbijen reageerden op een signaal afkomstig van de (hongerige) larven.

De broedzorg

Tijdens het larvestadium van de bij in wording is de broedzorg enorm. Meer dan 1000 bezoekjes per etmaal, waarvan vele voor het toedienen van voedsel, zijn normaal. Er zijn cijfers bekend van 143 inspecties in 109 minuten. Zoals gezegd, niet alle bezoekjes resulteren in het verstrekken van voedsel.

Een voltooide broedcyclus in het centrum van de raat.

Een experiment

Een zeer belangrijke factor tijdens de ontwikkeling van de bijenlarf is de vochtigheidsgraad in de cel. Van een aantal juist gevoerde eendaagse larfjes werd de cel afgedekt met een stukje gaasdoek, zodat de bijen de larven niet meer konden bezoeken. Duidelijk blijkt nu de geringe vochtigheidsgraad binnen het bijenvolk. Het vocht in de met gaasdoek afgedekte cellen verdampt zo snel dat zich binnen enkele minuten een korstje vormt op het voedsel dat in deze cellen aanwezig is. Binnen twee uur is het voedsel een taai massa geworden waarin de larven volslagen hulpeloos liggen ingeklemd, niet in staat zich te bewegen of voedsel op te nemen.

Een levensvatbare vochtigheidsgraad voor de larven

In normale omstandigheden zijn de voedsters in staat het uitdrogen van het voedsel te voorkomen. Dit bereiken zij door voortdurend kleine hoeveelheden voedsel bij de larve achter te laten. Dit voedsel wordt gegeven op de bodem of voor de mondopening van de larf tegen de celwand. De snel groeiende larf kruipt vooruit in een cirkel over de celbodem. Door deze verplaatsing komt de larf niet alleen

voortdurend in contact met pas toegediend voedsel, waar het zich dan ook bevindt, maar de beweging van de larf zorgt er voor dat oud en vers voedsel voortdurend worden gemengd en zodoende geschikt blijven voor consumptie. Bovendien wordt met het verse voedsel steeds vocht in de cel gebracht zodat de larf zich voorspoedig kan ontwikkelen.

Doorlopend bezoek

Het totaal aantal bezoeken dat een zich ontwikkelende larf krijgt, ligt om en nabij de tienduizend, of in tijd uitgedrukt, bijna vijf uren bezoek. De eerste twee dagen krijgen alle larven een krachtvoedsel afkomstig uit de kop- en kaakklieren. Larven die voorbestemd zijn tot koningin uit te groeien, worden gedurende het gehele larvestadium gevoerd met een mengsel van gelijke hoeveelheden uit beide klieren. Larven met bestemming werkbij krijgen de eerste twee dagen slechts twintig tot veerig procent van de vetachtige stof afkomstig uit de kaakklieren. De derde dag verdwijnt deze stof uit hun dieet en de volgende dagen krijgen ze voedsel opgebouwd uit een afscheiding van de kopklieren en honing met het zich daarin bevindende pollen. Darrelarven krijgen meer voedsel dan werkbijlarven, maar de samenstelling is gelijk.

Hoe groot de gewichtstoename tijdens deze voedselsessies is, blijkt uit het volgende overzicht.

Leeftijd in dagen	Gemiddeld gewicht in milligrammen	Dagelijkse toename gewicht in procenten
0 bij uitkomen	0.100	—
1 dag	0.650	550
2 dagen	4.687	621
3 dagen	24.640	426
4 dagen	94.692	284
4½-5 dagen	157.642	66 (volgroeid)

Onze zorg bij vroege inspecties

Natuurlijk doen we vroeg in het jaar voorzichtig. Het lijkt er vaak op dat we de bijen dan behandelen als een pas genezen kind: 'Voordat je naar buiten gaat das om en jasknopen dicht!' Vrij vertaald in imkerstaal: 'Stokdoeken secuur gebruiken om zo min mogelijk warmte te laten ontsnappen. Maar, zijn die voorzorgsmaatregelen ook al niet een vastgelegde regel geworden? Niet helemaal, maar toch...

We volgen weer even de ervaringen van Steve Taber. 'Toen ik nog veel werk verrichtte met bijeneitjes, onderzocht ik eens welke omstandigheden ze goed en minder goed konden weerstaan. Het werd voor mij een openbaring. Ik nam een raat met broed in alle stadia, wikkelde deze nauwkeurig in een natte hand-

doek, zodat het raatoppervlak overal was bedekt en plaatste het geheel 24 uur in de koelkast. Vervolgens kwam het gemerkte raam terug in het broednest. Deze proef heb ik toen herhaald met een raat broed in alle stadia, die echter 48 uur in de koelkast werd geplaatst om ook daarna als gemerkt raam terug te keren in het broednest. Bij deze proef is het een absolute eis dat de doek voortdurend nat blijft; maar ook weer niet te nat, er mag geen water in de cellen terecht komen. Bij controle enkele dagen nadat de laatste raat was teruggehangen, bleek dat de afkoeling geen sterfte had veroorzaakt van eitjes (Over de afkoelingstijd van de aldus behandelde eitjes wordt niet gesproken. kz).

Neem nu een enkele raat met hoofdzakelijk eitjes en stel deze een paar minuten bloot aan directe zonnestralen. Merk het raam met een punaise, hang het terug in het broednest en controleer drie dagen later. Nu weet u precies hoe u eitjes in de raat in een sneltreinvaart kunt doden. Ik weet niet of en hoeveel larfjes door direct zonlicht worden gedood, maar ik neem aan dat het indezelfde orde van grootte zal zijn'. Tot zover Steve Taber.

Naar de praktijk vertaald

Als een raat met broed even buiten de kast wordt neergezet, zet deze dan in de schaduw, dus juist niet in de zon om het broed lekker warm te houden. Nog beter is bij elke inspectie een drie-, vijf- of x-raams kastje te gebruiken.

Opvallend bij een voorjaarsinspectie zijn ook de concentrische cirkels van het broed op de raten die precies de omvang van de tros volgen. Tegen de tijd dat een broedcyclus in het centrum van de raat is volbracht en de cellen voor een volgend legsel in gereedheid zijn gebracht, bevindt zich er omheen weer een rand gedekseld broed van een volgende cyclus toen de bijentros groter was geworden door meerdere inwoners en/of door zachter weer met een losere samenhang tussen de bijen. Dat is voor de imker een duidelijk teken dat het volk een stormachtige ontwikkeling doormaakt.

Nu we weten dat de ontwikkeling van een werkbij ruwweg is te verdelen in de achtereenvolgende periodes 3 dagen ei, 5 dagen larf en 12 dagen gedekseld broed, mogen we bij een ongestoorde ontwikkeling verwachten dat het aantal eitjes, de hoeveelheid broed in larvestadium en het gedekseld broed zich verhouden als 1 : 2 : 4; dat wil zeggen: zonder een verminderde ei-afzet door kou, voedselgebrek of iets dergelijks zal er gemiddeld vier maal zo veel meer gesloten broed dan eitjes aanwezig zijn.

Met deze kennis gewapend kan later in het seizoen door de ervaren imker een opkomende zwermduift worden ontdekt, want deze gaat altijd gepaard met een sterk verminderde ei-afzet. Er moeten dan maatregelen genomen worden.

Het weer in de maand april

Het karakter van het weer in de maand april in de afgelopen vijf jaar uitgezet tegen het landelijk gemiddelde aantal uren zonneshij (120), hoeveelheid neerslag (48 mm) en gemiddelde maximumtemperatuur (11,6 °C).

	Zonneshij (uren)	Neerslag (mm)	Gem. max. temp. (°C)
1986	zeer somber (120)	normaal	zeer koud (9,6)
1987	normaal	droog	zeer zacht (14,7)
1988	zonnig	zeer droog (13)	zacht
1989	somber	nat	koud
1990	zeer zonnig (222)	normaal	zacht

Let u eens op het enorme verschil in de gemiddelde maximumtemperatuur tussen 1986 en 1987. Een duidelijker voorbeeld dat april veel gezichten heeft, is niet denkbaar. Op 12 april 1986 kwamen de laagste nachtelijke minima voor ooit in deze maand gemeten, met extremen als -9,5 °C op ooghoogte tot -13,0 °C op klomphoogte. In 1988 kwam veelvuldig nachtvorst voor, een kenmerk van een droge maand.

Geraadpleegd:

- Free, J.B. (1977). The social organization of honeybees. Arnold, London.
Free, J.B. (1987). Pheromones of social bees, Champman and Hall, London.
Root, A.I. (1980). The ABC and XYZ of Bee Culture. A.I. Root Company, Medina, USA.
Taber, S. (1986). Challenging the facts about honey bee eggs. Am. Bee J. 1: 21-22.

Reactie op Van Imker tot Imker

J. Beetsma,
Vakgroep Entomologie, LUW

Onder het kopje: 'Krijgen we vat op de varroa? - We krijgen vat op de varroa' vermeldt Ko Zoet in het maartnummer de optimistische bijdrage van Dunham (1990) over het varroamijtonderzoek in Baton Rouge. Uit deze bijdrage blijkt dat de medewerkers van dit onderzoekstation in de Verenigde Staten uitgaan van 'geselecteerde' bijenvolken die afkomstig zijn van de onderzoeker Kulinčević in Joegoslavië.

'Selectie'

Zoals Ko Zoet al noemde werd de mate van besmetting met varroamijten van een aantal volken bepaald door per volk 10 keer per jaar de inhoud van 100 gesloten broedcellen te controleren. Van de volken

met de laagste gemiddelde besmettingsgraad werd verder geteeld. Na vijf jaren werd een 'resistente' stam verkregen waarvan de mate van besmetting de helft bedroeg van die van de controlevolken.

Dit is een hoogst onwaarschijnlijk resultaat. In de eerste plaats omdat de monstergrootte veel te klein was. Wanneer men een monster van 100 cellen uit een volk onderzoekt, dan betekent dit dat slechts 1,25 % van de cellen aan beide zijden van één raam gesloten broed werd onderzocht. Een Langstroth-raat bevat 2 x 4000 cellen. Thrasylvoulou (zie Koeniger en Beetsma, 1987) verkreeg pas een betrouwbare schatting wanneer hij van drie broedramen elk diagonaal 200 cellen opende.

In de tweede plaats kan niet worden verwacht, dat deze manier van werken, waarbij niet gelet wordt op afzonderlijke factoren die de ontwikkeling van de varroamijtpopulatie in een bijenvolk kunnen beïnvloeden, binnen afzienbare tijd enig resultaat zal opleveren.

Onderzoek naar afzonderlijke factoren

Dit seizoen is een onderzoekster in Baton Rouge begonnen met het onderzoek naar afzonderlijke factoren die invloed kunnen hebben op de groei van de varroamijtpopulatie in het bijenvolk.

Wanneer bijvoorbeeld belangrijke verschillen in attractiviteit van het werksterbroed voor de varroamijt of in de voortplanting van de mijt in dit broed worden gevonden, zou selectie van bijenvolken op zo'n afzonderlijk kenmerk wenselijk zijn. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat selectie alleen dan mogelijk is wanneer deze kenmerken van de honingbij berusten op verschillen in genetische aanleg.

In feite bevindt de onderzoekster in Baton Rouge zich nu in ongeveer hetzelfde stadium, wat het uitgangsmateriaal betreft, als dat van Drescher en medewerkers in Bonn enkele jaren geleden.

Drescher kocht toen van verschillende imkers volken die een zware varroamijbesmetting van de stand hadden overleefd.

Drescher en Boecking (1990) onderzochten bij deze volken of er verschillen zijn aan te tonen in het opruimgedrag van de bijen, dit wil zeggen het verwijderen van broed en mijten uit besmette gesloten cellen. De onderzoekers hadden een of twee mijten via de celbodem in deze broedcellen ingevoerd. Van deze broedcellen werd respectievelijk 14,3-95,8 % en 25,0-100,0 % opgeruimd.

Büchler (1990) vond dat de duur van het gesloten stadium van het werksterbroed gecorreleerd is met de mate van besmetting met varroamijten van de volken.

(Vervolg op pagina 123)

Cosmea

Arjen Neve

Het is elke keer weer fascinerend te zien hoe bijen kleine bloemetjes van bepaalde soorten bijenplanten, zoals bijvoorbeeld van de sneeuwbes of van het sporkhout, weten te vinden. De bloemen van veel soorten van de composietenfamilie zijn ook klein, maar doordat ze dicht bij elkaar in een bloemhoofdje staan, vallen ze samen toch nog gemakkelijk in het oog. De bloemhoofdjes van *Cosmos* hebben bloemen langs de rand, die zo groot zijn dat ze gezamenlijk op de bloemkroon van een grote bloem lijken.

Uit het warme deel van Amerika

Het geslacht *Cosmos* telt ongeveer 29 soorten, waarvan er 10 éénjarig zijn. De overige zijn overblijvend. Ze hebben alle hun oorsprong liggen in het warme deel van Amerika. De meeste zijn afkomstig uit Mexico.

Cavan, de naamgever van het geslacht, zal bij het zoeken van een geschikte naam onder indruk van de schoonheid van de bloemen zijn geweest, want *Cosmos* is een latinisme van het Griekse woord *Kosmos*, dat sieraad betekent.

Voor de tuin

Twee van de éénjarige soorten worden veel toegepast voor tuinbeplanting. Het zijn de *Cosmos bipinnatus* Cav., de bijenplant van deze maand, en de veel gelijkenis vertonende *Cosmos sulphureus* Cav. Wie dit jaar nog wil genieten van de bloemenpracht van cosmea in de tuin, moet zich naar de zaadhandel spoeden. Het is namelijk gewenst op warmte te zaaien, anders valt de bloei wel erg laat.

Roze, lila of wit

De soortnaam *bipinnatus* zegt iets van de vorm van de bladeren. Ze zijn dubbel geveerd (*pinnatus* = geveerd).

De bloemhoofdjes staan op lange bloemstelen in de oksel van de bladeren.

De tweeslachtige bloemen in het midden van het bloemhoofdje hebben een gele bloemkroon, die verschrompelt en bruin wordt als de bloem is uitgebloeid. Elke bloem heeft een vliezig schutblad.

Het nectarium bevindt zich aan het onder einde van de stijl, die daar nauw door de bloembuis wordt omsloten. Iets onder het midden zijn de meeldraden met de bloemkroon verbonden. Ze staan dicht tegen elkaar en vormen samen een kokertje. Het stuifmeel komt aan de binnenzijde vrij en wordt door de langer wordende stamper naar buiten gewerkt.

De lintbloemen langs de rand van het hoofdje, 8 in getal, zijn groot van vorm. Hoewel ze steriel zijn (geen stamper en meeldraden), hebben ze een belangrijke functie. Ze zorgen er voor dat de bloemhoofdjes goed zichtbaar zijn voor bezoekende insecten, die voor de nodige bestuiving moeten zorgen. Ze variëren in de kleuren roze, lila en wit.

Bijenplant voor het najaar

De planten, die wel 2 meter hoog kunnen worden, beginnen in juli met het tonen van hun bloemenpracht. Tot in oktober kunnen bijen er nog nectar en stuifmeel op verzamelen. Dat het een geschikte bijenplant is voor de nazomer behoeft geen betoog.

Veranderend vlieggedrag

Als een bij een bloemhoofdje nadert en er boven gaat vliegen ondervindt hij een luchtwerveling door de luchtstroom, die hij in het komvormige bloemhoofdje veroorzaakt. Dat is duidelijk te zien aan het vlieggedrag.

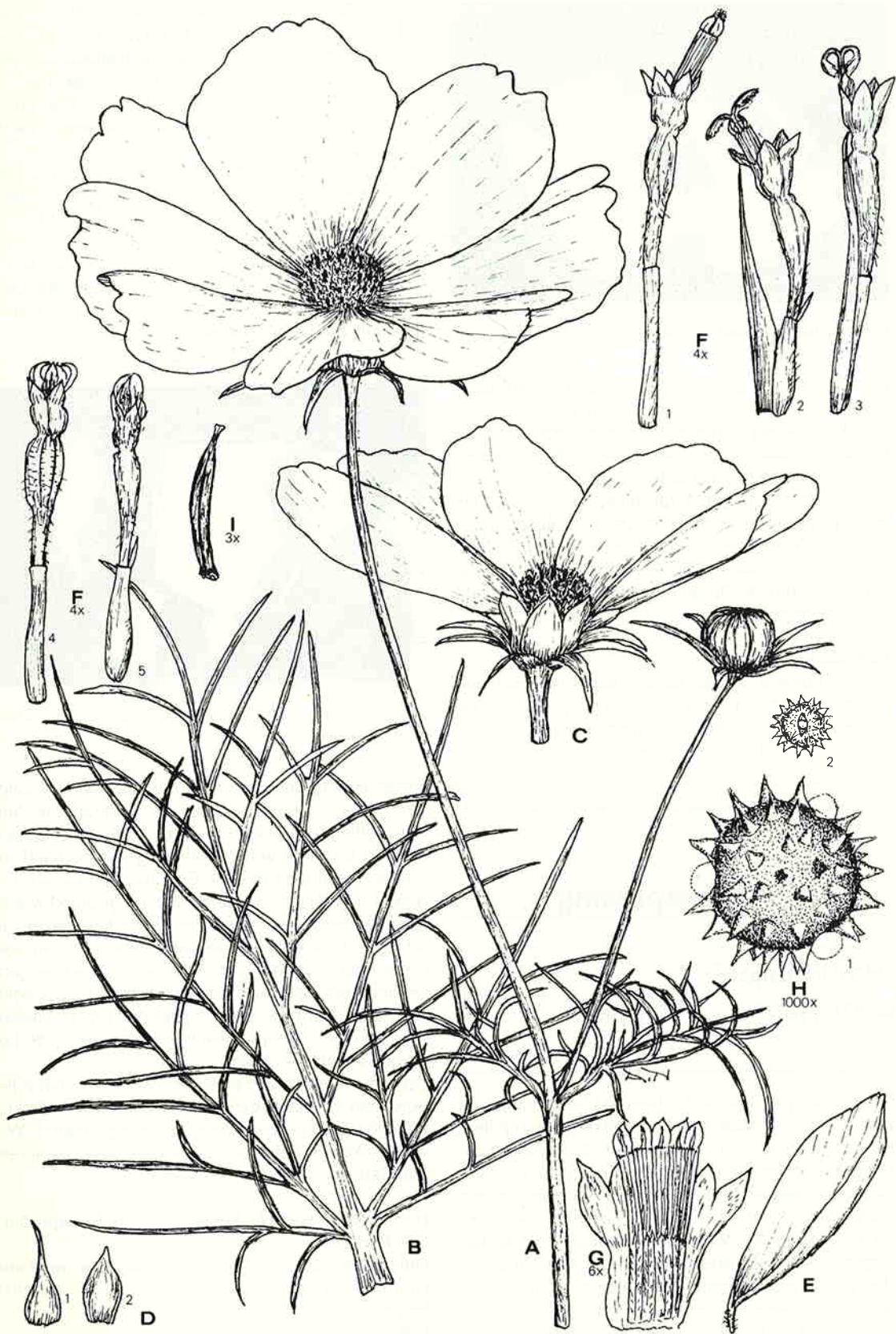
Ik vraag me af of ook de luchtwerveling niet een middel voor de bij zou kunnen zijn om zich op het bloemhoofdje te oriënteren.

Boven het bloemhoofdje verandert het vlieggedrag

Cosmea (*Cosmos bipinnatus* Cav.)

A deel van plant met bloemknop en bloeiwijze; B blad; C bloem waarvan een deel van de randbloemen is weggenomen, gezien van opzij; D 1 en 2: schutblad van beide kranen van het bloemhoofdje; E randbloem gezien van opzij; F 1-5: middelste bloemen in opeenvolgende bloeistadia, 2 en 3: met schutblad; G opengeslagen bloemkroon met meeldraden; H stuifmeelkorrel, gezien van boven (1) en opzij (2), schematisch; I vrucht (noot).

Een sierlijke bijenplant voor de nazomer

Bijen die nectar puren hebben vaak een met stuifmeel bepoederde kop. Ze brengen de monddelen voor het kokertje van meeldraden of voor de omgebogen stempels langs naar beneden in de bloemopening. Op deze wijze brengen ze met hun bepoederde kop het stuifmeel van bloem tot bloem. Ook wordt er stuifmeel verzameld. De stuifmeelklompjes zijn geel. De stuifmeelkorrels zijn bolvormig. Ze hebben verspreid over het gehele korreloppervlak relatief lange stekels. Op de evenaar liggen drie ronde kiemopeningen.

Voor de vaas

Hoewel het voor de bijen beter is dat de bloemen buiten in de tuin staan, moet toch worden gezegd dat de bloemen van *cosmea* zeer geschikt zijn als snijbloem. Het oog in huis wil ook wat.

Literatuur:

Sheriff, E.E. (1932): Revision of the genus *Cosmos*. Field Mus. Publ. Bot. 8: 401-477.

Boekbespreking

'Honingbijen' door Hans L. Schippers

J. Beetsma

Op zaterdag 16 februari j.l. bood de heer Schippers het eerste exemplaar van zijn boekje 'Honingbijen' aan aan de hoofdredacteur van het Groentje. De genoeglijke bijeenkomst vond plaats in de Expositieruimte van het Bijenhuis. Alhoewel Roel ten Klei een groter gezelschap verwacht had, waren er, ondanks de slechte weersvoorspellingen, toch nog 25 belangstellenden aanwezig. Dit waren niet alleen leden van de subvereniging Amstelland, maar ook van andere subverenigingen en hoofdbestuursleden van de ANI en de VBBN.

De heer Schippers is een echte dierenliefhebber en dat blijkt uit zijn enthousiaste manier van schrijven over de honingbij. Hij put daarbij niet alleen uit eigen imkerservaring, maar ook uit die van de heer L. Groen. De kleuren- en zwartwit foto's van de beide heren zijn over het algemeen van uitstekende kwaliteit.

Het boekje is geschreven om de belangstelling van niet-imkers voor het houden van bijen op te wekken. Echter wanneer de leek leest wat er zoal met de volken in de loop van het jaar gedaan moet worden, zal hij niet begrijpen waarom er plotseling mijten en de bestrijding hiervan genoemd worden. Verder gaat de schrijver te ver door later nogal uitvoerig in te gaan op ziekten en plagen.

Overhandiging van het boekje door de heer Schippers aan de heer Beetsma.

Na de biologie van de honingbij en de bijenteelt volgt een korte beschrijving van de permanente tentoonstellingen en drachtplantentuinen, met adressen, en tenslotte een opsomming van de plaatsen met een bijenpark of -stal. Een apart hoofdstukje is gewijd aan recepten waarbij honing gebruikt wordt. Jammer genoeg voor de schrijver en de uitgever van de serie Kleindierenhandboek, lukte het niet nog een aantal verbeteringen in de tekst aan te brengen. Deelnemers aan de cursus Bijenteelt voor beginners, die dit boekje lezen, zullen dan ook struikelen over de wetenschappelijke benamingen van de honingbij en enkele 'feiten'.

Op de laatste bladzijden worden de belangrijke adressen op het gebied van de bijenteelt in België en Nederland en een aantal boeken genoemd. Wat deze zaken betreft een goede gids voor geïnteresseerden.

Honingbijen. Hans L. Schippers, Zuid Boekproducties B.V., Lisse.

Het boekje (18,5 x 13,5 cm) telt 96 pagina's, heeft een kleuromslag en bevat 13 foto's in kleur, 21 zwartwit foto's en 10 tekeningen.

ISBN 90 6248 677 0

Twee interessante gegevens die aanleiding zullen zijn voor verder onderzoek. Het is echter niet te verwachten, zoals Rinderer het in het verslag van het onderzoekstation in Baton Rouge aangeeft, dat binnen 3-5 jaren een stam wordt verkregen die voor de varroamijt resistent is.

Literatuur

Büchler, R. Duration of the postcapping stage and varroa tolerance of different European honey bee colonies.

Symposium: Recent Research on Bee Pathology, September 5-7, 1990, Gent, Belgium (verslag in voorbereiding).

Drescher, W. en Boecking, O. The reaction of different *Apis mellifera* colonies to varroa infested brood cells. Symposium: Recent Research on Bee Pathology, September 5-7, 1990, Gent, Belgium (verslag in voorbereiding).

Dunham, M. Baton Rouge. Gleanings in Bee Culture 10: 577-580 (1990).

Koeniger, N. en Beetsma, J. Het Europese onderzoek over de bestrijding van de varroamijt. Verslag van de EG bijeenkomst van specialisten, Bad Homburg, 15-17 oktober 1986. Bijenteelt 10: 262-264 (1987).

Zoet, K. Van imker tot imker. Bijenteelt 3: 81-83 (1991)

Zonnebloem, interessante drachtplant

A. Verhoeven, Ambrosiushoeve en
C. Smeekens, IKC Glasgroente en bestuiving

Zonnebloemen worden in Zuid Europa in grote area- len geteeld. Uit de pitten wordt olie geperst, die voor vele doeleinden gebruikt wordt. In deze gebieden worden goede honingopbrengsten van dit gewas ge- meld. Zonnebloemen leveren een redelijke hoeveel-

heid stuifmeel. Bovendien zijn ze als snijbloemen te gebruiken. In Nederland is de teelt van zonnebloe- men beperkt. Ons klimaat is zodanig dat in vele zo- mers de zaden van de zonnebloemen onvoldoende rijpen. Op enkele zaadteeltbedrijven wordt onderzoek gedaan om zonnebloemselecties te ontwikkelen, die geschikt zijn voor ons klimaat. Daarnaast worden op experimentele schaal zonnebloemen geteeld voor de verwerking tot kuilvoer voor het vee. Op de Ambro- siushoeve zijn het afgelopen jaar 18 verschillende variëteiten ingezaaid.

Onderstaand vindt u een overzicht van de uitgeteste variëteiten.

Door dit grote assortiment zijn er veel toepassings- mogelijkheden voor zonnebloemen, zowel voor gro- te als voor kleine tuinen. Men moet er wel rekening mee houden dat de hoogte van de plant en de groot- te van de bloemen sterk afhankelijk zijn van de grond- soort en de dichtheid van het zaaien (planten).

Opkweek

De gewenste afstand voor een goede ontwikkeling van de planten is ca. 70 bij 25 cm. Lage soorten hebben voldoende aan een plantafstand van ca. 50 bij 25 cm. De zonnebloemen kunnen ter plaatse gezaaid wor- den om later uit te dunnen tot de goede afstand. Niet zaaien voor half mei, zonnebloemen zijn erg gevoe- lig voor vorst. Voor 1 are is 50 gram zaad voldoende. Er moet rekening mee gehouden worden dat het zaad aantrekkelijk is voor muizen en vogels. De zonnebloe- men kunnen ook eind april/begin mei in de koude bak gezaaid worden en vanaf half mei meteen op de ge- wenste afstand geplant worden. Er is wellicht bij u in de buurt een zaadhandelaar die voor zaad kan zor- gen. Een andere mogelijkheid is de Cruydhoeck, Postbus 1414, 7901 BK Groningen.

	Hoogte (cm)	Door- snede bloem (cm)	Kleur	Enkele/ dubbele bloem	Opmer- kingen
Sunspot Dwarf	40	15	geel	enkel	
Sungold	40	10	geel	dubbel	
Zebulon	60	20	geel	enkel	
Tall Double					
Orange	125	20	geel	dubbel	vertakt
Taiyo	175	25	geel	enkel	
Lemon	200	25	bleekgeel	enkel	
Tall					
Sungold	200	25	geel	beide	vertakt
Sunflower					
Double	175	25	bruin	enkel	vertakt
Sunbright	175	25	geel	enkel	korte bl.bl.
Bismarck- ianus	300	25	geel	enkel	lange bl.bl.
Bronzekonig Color	200	15	bruin	enkel	vertakt
Fashion	200	25	gemengd	enkel	vertakt
Full Sun	200	25	geel	enkel	lange bl.bl.
Golden					
Neger	200	15	bruin	enkel	vertakt
Intermedius					
Evening					
Sun	200	15	bruinrood	enkel	
Primrose	300	20	zachtgeel	enkel	lange bl.bl.
Single	300	25	geel	enkel	lange bl.bl.
Yellow					

bl.bl. = bloemblaadjes.

Verslag Koninginne- teeltdag 1991

J. Beetsma,
Vakgroep Entomologie, LUW

Op 23 februari j.l. was de collegezaal van de vakgroep Entomologie van de LUW geheel gevuld. Ca. 140 belangstellenden namen deel aan de Koninginneteeltdag.

Na de opening door de voorzitter, de heer C.E. Jansen, kwamen verschillende aspecten van de koninginneteelt aan bod.

De titel van de voordracht van de heer J.P. van Praagh luidde: Een moer heeft 2×16 chromosomen; hoeveel heeft dan 'haar' volk? Van Praagh ging in op de genetische verwantschap tussen de koningin, die met meerdere darren gepaard heeft, en de werksters en tussen de werksters van de subpopulaties in het volk. Hij hield deze beschouwing omdat deze verwantschap een rol speelt bij de selectie van de honingbij. Een uitvoerig verslag hiervan zal in een volgend nummer van het Groentje verschijnen.

De heer A. de Smidt bracht verslag uit betreffende de activiteiten van het teeltstation 'Schier'. De Smidt deelde mee dat de oprichting van de Stichting Station voor Carnicateelt nagenoeg een feit is. Omdat het volgende seizoen al weer voor de deur staat, werd alvast met een nieuw programma begonnen. Overwogen wordt om in de eilandpopulatie nieuw genetisch materiaal in te voeren. Doordat het vervoersverbod van volken naar en van Schiermonnikoog door het Ministerie van Landbouw werd opgeheven, kunnen dit jaar op beperkte schaal weer bevruchtigsvolkjes worden aangeboden. De prijs van te bestellen koninginnen is verlaagd van f 40,- naar f 25,-. (Zie ook het verslag van de heer M. Bijnen in Bijenteelt 3: 96-97 (1991)).

Betreffende het vervoer per boot past de maatschappij strikte regels toe. Van eigen werkzaamheid door vrijwilligers is nu geen sprake meer.

De heer J. Dommerholt beschreef eerst de voorgaande activiteiten betreffende het project Nieuw-ras vorming. (Zie Bijenteelt 2: 55, 5: 139-142 en 9: 252 (1989)). Daarna besprak Dommerholt het resultaat van de waarnemingen aan 196 volken van 19 im-

kers in verband met het verkrijgen van goed uitgangsmateriaal voor het basisstation. In 1990 is de uitwerking van het project Nieuw-ras vorming overgenomen door de Koninginneteeltcommissie van de Bedrijfsraad. Deze commissie, bestaande uit de heren C.E. Jansen, R. Kakes, H. Dijkema, G.J. Elbers en J. Dommerholt, kwam tot de conclusie dat kunstmatige inseminatie (KI) moet worden toegepast om binnen afzienbare tijd tot resultaten te kunnen komen. In verband hiermee is het nodig dat meer personen zich bekwamen in de KI. Binnenkort hoopt de koninginneteeltcommissie een gesubsidieerde cursus te starten. Dommerholt en Dijkema legden er de nadruk op dat KI niet een eenvoudige techniek is en dat daardoor zal blijken dat niet elke cursist voor dit vak geschikt is. Bovendien moeten de cursisten, die de techniek wel in de vingers krijgen, goed beseffen dat er daarna veel werk moet worden verricht voordat men als inseminator aan de slag kan.

Dommerholt bracht verslag uit van een gesprek met mevrouw Kühnert in Oberursel, Duitsland, betreffende de uitvoering van het project Nieuw-ras vorming in Nederland. (Zie elders in dit nummer). De heer G.J. Elbers is in gesprek met de RIJP over het vinden van een geschikte plaats voor het basisstation. In dit seizoen wordt veel aandacht besteed aan het verkrijgen van de basispopulatie. Voor dit doel wil de commissie een rassentest uitvoeren. **Zij vraagt hiervoor de medewerking van alle ras- en lijngroeperingen. Dit niet alleen om hoogwaardig uitgangsmateriaal te verkrijgen, maar ook om de belangstelling van alle groeperingen in ons land op te wekken. Voorzitter Jansen vroeg de vertegenwoordigers van deze groeperingen om met hem contact op te willen nemen voor nader overleg (tel. 023-241846).**

Als laatste spreker zat de heer J. Duijvetter met het probleem dat eigenlijk alle aspecten van de koninginneteelt al waren besproken. Daarom richtte hij zijn bijdrage op de vraag waarom men bijen houdt en eventueel koninginnen teelt. Hij somde een aantal redenen op, waaronder het produceren van honing, was, koninginnegelei en propolis, maar gaf tevens aan dat men dat niet hoeft te doen om er beter van te worden. Wat overbleef was het feit, dat men plezier aan het imkeren beleeft, ook al gaat dat soms met hartkloppingen gepaard. Kortom een smeug verhaal, dat alleen Duijvetter op deze wijze kan brengen.

Verslag van het gesprek met mevrouw Kühnert van het Bijeninstituut in Oberursel, Duitsland, over het project Nieuw-ras vorming

R. Kakes

Op 5 januari j.l. bezochten de heren C.E. Jansen, J. Dommerholt en R. Kakes het Bijeninstituut in Oberursel om met mevrouw Kühnert over de uit-

voering van het project Nieuw-ras vorming te spreken.

Mevrouw Kühnert is wetenschappelijk medewerkster aan het instituut en heeft zeer veel ervaring in het insemineren van bijenkoninginnen en, bij een veredelingsproject in Australië, in het selecteren van bijenvolken.

Volgens mevrouw Kühnert haalt een ervaren inseminator een bevruchtingspercentage van 85 %. Een inseminator wordt ervaren genoemd, wanneer hij gedurende minstens twee jaren meer dan honderd koninginnen per jaar heeft geïnsemineerd. Om snel te kunnen werken moet het afnemen van sperma door anderen worden gedaan, zodat de inseminator al zijn tijd aan de koninginnen kan besteden. Op deze wijze werkend kon zij maximaal 89 koninginnen in 10 uren insemineren. In Australië had men 168 koninginnen in 14 dagen geïnsemineerd.

Mevrouw Kühnert noemde als belangrijke punten:

- Het succes van een selectieprogramma wordt voor een belangrijk deel bepaald door een goede boekhouding.
- Hygiëne is vooral van belang bij het homogeniseren van het sperma. Aangeraden wordt om het afnemen van sperma en het insemineren van koninginnen in aparte ruimten te doen.
- Gedurende bijvoorbeeld twee dagen alleen sperma afnemen en daarna een dag insemineren.

Mevrouw Kühnert had veel belangstelling voor ons project. Interessant was dat het rekenmodel van de heer Dommerholt, op een paar punten na, overeenkwam met het Australische model. Onze gastvrouw raadde ons ten sterkste af om het project met ongeofende mensen te starten. De aanstaande inseminatoren moeten eerst een KI-cursus volgen, dan ervaring opdoen en daarna kan men pas met het programma beginnen. Verder kregen we het advies om met één ras te beginnen en daarna verschillende combinaties te onderzoeken. Terwijl de inseminatoren bezig zijn om ervaring op te doen, moeten eerst de verschillende rassen met elkaar worden vergeleken.

Zonodig kunnen wij later weer een beroep doen op de kennis en ervaring van mevrouw Kühnert. Het bezoek aan Oberursel was voor ons erg leerzaam.

Wijziging tijden Carnicateeltdag

De agenda van de Carnicateeltdag Oost-Nederland, die wordt gehouden op 6 april a.s., heeft enkele wijzigingen ondergaan wat betreft de tijden.

10.00 wordt 10.30 uur
10.15 wordt 10.45 uur
12.00 wordt 11.30 uur
12.30-13.30 wordt 12.00-13.00 uur
13.30 wordt 13.00 uur
14.00 wordt 13.30 uur
15.00 wordt 14.15 uur
16.45 wordt 15.00 uur
17.15 wordt 15.15 uur.

Koninginneteeltcursus Oost Flevoland

De subvereniging Oost Flevoland organiseert in maart/april een koninginneteeltcursus, waaraan ook leden van andere subverenigingen kunnen deelnemen. Deze cursus, die zal bestaan uit twee theorieavonden en één praktijkmiddag, staat onder leiding van de heer Kakes, bekend van het landbevruchtungsstation Lemmer. De bijeenkomsten zullen alle plaats vinden in Lelystad (Ontmoetingskerk, Schor).

De twee theorieavonden zullen op 18 maart en 8 april worden gehouden, aanvang 20.00 uur. De praktijkles staat (voorlopig) gepland op zaterdag 18 mei. In overleg met de deelnemers kan deze laatste datum verschoven worden naar een ander tijdstip. Deelnamekosten zijn f 25, – p.p. Opgave en nadere informatie bij de secretaris van Oost Flevoland, Wim de Vries. Tel. 03200-47970.

Overlarfdagen 1991

R. Kakes

Bij een aantal aankondigingen mist u een adres, een telefoonnummer wordt dan echter wel gegeven. We hebben dit gedaan om te voorkomen dat u onaangekondigd komt, meld dus even als u van plan bent te komen. U krijgt dan ook het juiste adres. Over het algemeen zal men een kleine vergoeding vragen voor de larven.

In **Horst** (Limburg) heeft men verschillende Carnicalijnen. Overlarfdag: 2 juni. Organisator: M. Bijnen. Tel. 04709-2397.

In **Laren** kunt u terecht voor Carnicalarven. Datum: 8 juni. Organisator: J. Verrier. Tel. 02159-42127.

In de **omgeving van Den Haag** zijn Carnicalarven beschikbaar. Datum: 18 mei. Organisator: J. Hertsig. Tel. 01742-3384.

De **Carnicclub Twente** heeft verschillende Carnicalijnen beschikbaar. Data: 18 mei, 25 mei, 1 juni, 8 juni. Organisator: Lutke Velthuis, Wiltuisstraat 51 te Deurningen. Tel. 074-772514.

Op de **Noordelijke Bijenmarkt** heeft men op 8 juni larven van Buckfast en Carnica beschikbaar. Organisator: de heer Van de Velde. Tel. 050-713305. Overlarf-adres: Land- en Tuinbouwschool, Burg. Legroweg 29 te Eelde/Paterswolde. Imkers die minder dan 15 larven nodig hebben kunnen om 10.00 uur geholpen worden. Als men meer dan 15 larven wil hebben, dient men zich voor 8 juni telefonisch te melden bij: de heer Dijkema. Tel. 05908-32238. Deze imkers worden na 11.00 uur geholpen.

Overlarfdagen georganiseerd door de vereniging 'Buckfast Belangen Verenigd'

- 4 Mei **Loosdrecht**: aanvang 13.00 uur. Imkerij 't Schuurtje', Oudloosdrechtse Dijk 115 te Oud Loosdrecht. Tel. 02158-4104.
- 11 Mei **Zeeland**: aanvang 13.00 uur. Dhr. Ottens, 't Voorventje 29 te 't Voorventje (Gem. Zeeland bij Nijmegen). Tel. 08865-2918.
- 11 Mei **Nunspeet**: aanvang 14.00 uur. De heer Van de Wal. Tel. 03412-51206. Overlarf-adres: Het Bijenhuis in Nunspeet. Van tevoren even bellen!
- 18 Mei **Hoorn**: aanvang 11.00 uur. De heer Broerse, Scholengemeenschap Werenfridus (ingang Drieboomstraat). Tel. 02290-34187.
- 25 Mei **Eelde/Paterswolde**: aanvang 14.00 uur. De heer Van de Velde. Tel. 050-713305. Overlarf-adres: Land- en Tuinbouwschool, Burg. Legroweg 29 te Eelde/Paterswolde.
- 25 Mei **Voorthuizen**: vanaf 13.00 uur. Imkersbedrijf 'De Immenhof', Harremaatweg 36 te Voorthuizen. Tel. 03429-2046.
- 8 Juni **Arnhem**: aanvang 13.00 uur. Tooropstraat 26 te Arnhem (Hoogkamp). Voor inlichtingen: de heer Van der Zee te Anna Jacobapolder. Tel. 01677-2522.
- 8 Juni **Eelde/Paterswolde** (zie hierboven).

RECTIFICATIE

Het telefoonnummer van de regionale voorlichter van de Dienst Landbouw Voorlichting (DLV) G.J. Elbers moet zijn: 03210-18225 (zie pagina 9 van de informatiegids/prijslijst).

- 15 Juni **Maarheze**: vanaf 14.00 uur. De heer Klöpping. Tel. 04959-1828. Overlarf-adres: Puttenstraat 30 te Maarheze.

Op de volgende adressen kunt u het hele teeltseizoen terecht na telefonische aanmelding:

De heer De Meester, Grijskerke (Zeeland). Tel. 01180-16966. Carnicalijn 07
De heer Kruijt, Ter Apel (Gr.). Tel. 05995-1471. Verschillende Carnicalijnen.
De heer Hoogstra, Schildwolde (Gr.). Tel. 05982-1829. Schiermonnikoogcarnica's.
De heer Staals, Eindhoven. Tel. 040-811287. Verschillende Carnicalijnen.
De heer De Graaf, Sneek. Tel. 05150-18013. Verschillende Carnicalijnen.
De heer Kakes, Lemmer. Tel. 05146-2066. Verschillende Carnicalijnen.
De heer Trio, Erichem. Tel. 03447-2689. Verschillende Carnicalijnen.

Landbevruchtungsstations 1991

Plaatsingsvoorwaarden

Geposte darrenroostertjes voor de vliegopening zijn verplicht. Staangeld f 5,- per volkje (voor station Werkhoven f 2,50). Voordat u de kastjes instuurt graag contact opnemen met de beheerder van het station.

Station Werkhoven

Bij de studieclub voor koninginneteelt kunt u terecht met landraskoninginnen tussen 24 mei en 30 juni. Beheerders: Fam. Kroes. Tel. 03435-74493.

Station Neeltje Jans (Zeeland) Carnicalijn 07

Aanleveren van de volkjes: 1 juni en 6 juli. Beheerder: de heer De Meester. Tel. 01180-16966. U kunt bij deze teeltgroep ook volkjes op 3 ramen bestellen.

Station Lemmer Carnicalijn 03

Aanleveren van de volkjes: vanaf ongeveer 20 mei tot eind juli op dinsdagavond, donderdagavond en zaterdagmorgen. Beheerders: H. Töben. Tel. 05146-2386 en R. Kakes. Tel. 05146-2066.

Station Nunspeet Buckfast

Kastjes kunnen worden aangeleverd vanaf vrijdag 17 mei. Inlichtingen bij de beheerder de heer C. van de Wal, Randweg 43, 8071 XK Nunspeet. Tel. 03412-51206.

Station Eemshaven Buckfast

Kastjes kunnen worden aangeleverd op zaterdag 8 juni en zaterdag 22 juni. Inlichtingen bij de beheerder de heer J. Heuker, Jonker 10, 9909 CB Spijk. Tel. 05969-1545. Kastjes voor dit station kunnen ook ter verzending worden afgegeven op vrijdagavond 7 juni en vrijdagavond 21 juni (ná 18.00 uur) bij: Imkerbedrijf J.A. van Groningen, Vaart ZZ 124, Nieuw Amsterdam. Tel. 05915- 52721.

Carnica Schiermonnikoog

M. Bijnen

Zoals inmiddels bekend is, kunnen dit jaar weer kastjes ingestuurd worden om koninginnen op Schiermonnikoog te laten bevruchten. Om organisatorische redenen kunnen wij slechts 400 kastjes plaatsen en moeten ze aan een aantal eisen voldoen. Het standgeld bedraagt f 10, – per volkje en daar komen dan de reis en vrachtkosten nog bij. Ook kunnen er weer koninginnen besteld worden die dan in de eerste helft van juli worden afgeleverd. Deze kosten dit jaar slechts f 25, –.

Meer informatie hierover kunt u in het volgende maandblad lezen. Voor het aanmelden van volkjes en het bestellen van koninginnen graag schriftelijk contact opnemen, onder vermelding van volledig adres en telefoonnummer, met M. Bijnen, Danielweg 3, Horst-Melderslo. Tel.: 04709 - 2397.

De lezer schrijft

Bescherming van de Buckfastbij in Nederland

M. van der Zee

Vele imkers vragen zich af hoe het nu werkelijk zit met de bescherming van de Buckfastbij in Nederland. Is deze bescherming nu wel nodig of zelfs zinvol? Wat mag ik als imker wel en wat mag ik niet met de Buckfastbij.

Broeder Adam is blij dat vele imkers in Nederland zijn creatie de Buckfastbij waarderen. Dit enthousiasme geeft echter aanleiding tot kleine problemen. Hoe weet u als imker wie naast broeder Adam het goede en zuivere materiaal heeft?

Om de imkers te behoeden voor teleurstellingen heeft broeder Adam de naam BUCKFAST laten beschermen. De naam Buckfast is ingeschreven in het Benelux Merkenbureau te 's Gravenhage. Dit houdt in dat de naam Buckfast wettelijke bescherming geniet. Tevens heeft hij een vertegenwoordiger in Nederland aangewezen.

Alleen zijn rechtmatige vertegenwoordiger in Nederland heeft zijn toestemming om de naam Buckfast te gebruiken bij de verkoop van koninginnen en larven. Deze vertegenwoordiger behartigt niet alleen de belangen van broeder Adam maar ook die van de Nederlandse Buckfast imkers.

Dit houdt tevens in dat andere imkers, binnen- zowel als buitenlandse, die regelmatig Buckfast materiaal in Nederland te koop aanbieden dit zonder de goedkeuring van broeder Adam doen. De afspraak is gemaakt dat de legitieme vertegenwoordigers niet buiten hun landsgrenzen Buckfast materiaal aanbieden. Wel kunnen imkers bij de officiële vertegenwoordigers in het buitenland gecertificeerde koninginnen aanschaffen.

Daarbij komt nog dat alleen de rechtmatige vertegenwoordigers van broeder Adam over materiaal beschikken dat de broeder voor verdeling geschikt acht. Dit is in uw belang. U wilt toch verzekerd zijn van het beste Buckfast materiaal?

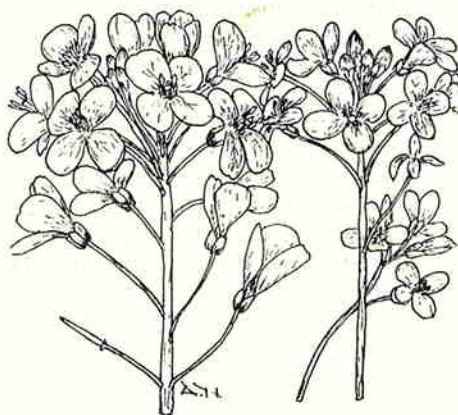
Wat mag wel en wat mag niet. Wel, als u een Buckfast volk of een enkele koningin over heeft mag u deze rustig verkopen.

Wat niet mag is het voor de handel kweken van koninginnen en deze als Buckfast koninginnen verkopen. Niet elke koningin is geschikt om verder van te telen en het in omloop brengen van ongeschikt materiaal schaadt niet alleen de goede naam en reputatie van de Buckfastbij maar ook die van broeder Adam.

Bovendien is er ook nog de kwestie van de licentie rechten die aan het klooster betaald dienen te worden. Om broeder Adam en zijn opvolger in staat te stellen de Buckfastbij aan de veranderende eisen van de imkers aan te passen, denk aan het selecteren van een Varroa resistente bij, moeten de benodigde afdrachten naar het klooster in Engeland vloeien.

Speel het spel volgens de regels om verzekerd te zijn dat wij nog vele jaren succesvol met de Buckfast kunnen imkeren.

Wij kennen in Nederland aanhangers van diverse rassen van bijen. Het kenschetst onze vrijheid van keuze en verdraagzaamheid. Ik wens u mede namens broeder Adam daarom ook veel succes toe met het imkeren met de bij van uw keuze.

Antwoord op de reactie op "Het kwetsbare bestaan van de varroamijt"

S.G. Lijftogt

Onderstaand een aantal opmerkingen naar aanmelding van het ingezonden stuk over 'Het kwetsbare bestaan van de varroamijt' van de heer J.A. Andriessen, in Bijenteelt 1: 19-20 (1991).

Geachte heer Andriessen,

Aan het eind van uw verhaal schrijft u: 'De schrijver, de uitgever en het Bijenhuis moeten zich schamen, dit werkje op deze manier op de markt te hebben gebracht'. In dit rijtje hoort het Bijenhuis niet thuis. Ik ben verantwoordelijk voor de inhoud van het boekje, de uitgever voor vormgeving, prijs en advertenties. Het Bijenhuis fungeert, op zakelijke basis, uitsluitend als verkooppunt. Het is noch voor de inhoud, noch voor de prijs, vormgeving of advertenties verantwoordelijk. Evenmin als het verantwoordelijk is voor aanbiedingen in andere advertenties.

Verder schrijft u: 'Als dit boekje niet op de markt was verschenen, maar in de vorm van een artikel in het Groentje, dan had ik er veel waardering voor op kunnen brengen'. Dat is prettig om te horen. De moeilijkheid is dat – als ik zo gedaan had als u nu voorstelt – ik weinig kans had gehad op plaatsing in het Groentje. In tegenstelling tot u heeft de hoofdredacteur van het Groentje, in zijn recensie in het juli/augustus nummer van 1989, geen waardering voor de inhoud van het boekje. Het enige waar hij positief over schreef, was de verzorging ervan. Hij vond mijn benadering van het varroamijten probleem een filosofische, en zag er niets in. Het is dus zeer de vraag of hij er ooit ruimte voor had gegeven in het Groentje.

Ik ben op het ogenblik bezig aan een vervolg op mijn boekje. Afgelopen herfst winterde ik vijf volken in. Twee daarvan hebben een geschiedenis van 5 jaar besmetting met varroamijten; drie ervan van 3 jaar. De volken handhaven zich niet alleen; de aantallen mijten op de varroabodem lopen duidelijk terug. Dit alles zonder dat ik – in welke vorm dan ook – chemische bestrijding van de mijten heb toegepast.

Als het boekje klaar is – maar dan kan nog wel even duren – stel ik me voor u een present-exemplaar toe te sturen. Ik krijg de indruk, dat u zo geïrriteerd was door prijs en vormgeving, dat het u ontgaat is dat ik in 'Het kwetsbare bestaan van de varroamijt' een besmetting van drie jaar met varroamijten behandel. Misschien dat een present-exemplaar u in staat stelt het tweede boekje wat meer ontspannen te lezen.

Nog meer koolzaad in Duitsland

Roel ten Klei

In het Duitse blad 'Der Imkerfreund' stond het bericht dat er meer koolzaad zou worden ingezaaid om de raapolieproductie te verhogen. De Volkswagenfabriek en de boeren in Nordhausen/Harz kwamen dit overeen. Volkswagen doet namelijk pogingen een motor te ontwikkelen die op plantaardige olie draait. Het komende voorjaar begint men daarmee. In eerste instantie moet 10.000 ton meer koolzaadolie geproduceerd worden. Juist nu, gezien de golfcrisis is het begrijpelijk dat bijvoorbeeld VW probeert een dergelijke motor te ontwikkelen, om in de toekomst minder afhankelijk te zijn van aardolieproducten.

Stel nu dat een en ander gaat lukken, dan dienen vele hectares met koolzaad goed bestoven te worden, en daarin kunnen onze bijen een belangrijke rol gaan spelen. Met een goede bestuivingsregeling kunnen wij, imkers en akkerbouwers, hier weer van profiteren.

Verenigingsnieuws

Kort verslag besprekingen gezamenlijk maandblad

J.M.G. van der Reijden-Rynja,
alg. secr. VBBN

Voortgang van de besprekingen rond de totstand- koming van één gezamenlijk tijdschrift voor de Nederlandse imkers.

De redakties van het Maandschrift voor de Bijenteelt (VBBN), het maandblad Bijenteelt (ABTB, LLTB, NCB) en Onze Bijen (ANI) zijn 4 maal bijeen geweest om een discussiestuk op te stellen met daarin voorstellen over werkwijze, begroting, etc. van een gezamenlijk bijenmaandblad. Op 23 februari kwamen de redakties en vertegenwoordigers van de besturen van alle betrokken imkersbonden bijeen in Utrecht, om over dit discussiestuk van gedachten te wisselen.

De uitgangspunten voor samenwerking zijn:

- Het tijdschrift mag niet duurder worden
- De kwaliteit blijft gelijk of wordt beter
- Het nieuws van de diverse bijenhoudersverenigingen moet herkenbaar zijn
- De redactie moet professioneler gaan werken, met contractuele afspraken wederzijds.

Gezien de begroting zal het tijdschrift waarschijnlijk niet duurder worden. Er zijn afspraken gemaakt om de kwaliteit te handhaven. Het nieuws van de diverse verenigingen zal in een apart katern met een steunkleur en een duidelijk herkenbaar logo opgenomen worden. Over de professionalisering van het redactiewerk zijn de gesprekken nog in volle gang.

Wel willen de redakties van te voren duidelijk maken aan alle leden dat, als de samenwerking doorgaat, in ieder geval de maandbladen Maandschrift voor de Bijenteelt en het maandblad Bijenteelt, en waarschijnlijk Onze Bijen, zullen worden opgeheven. Daarvoor in de plaats zal het maandblad Bijen gaan verschijnen, in hetzelfde formaat als dat van het huidige Maandschrift, maar met een geheel nieuw uiterlijk.

Nieuwe imkersvereniging uit de startblokken

mw. D.E. van der Wal

Medio december 1990 heeft een vijftal jonge imkers van de Noordwest-Veluwe het initiatief genomen om aldaar een nieuwe imkersvereniging op te starten. De reden hiervoor was overduidelijk aanwezig, daar er in de plaatsen Elburg en Oldebroek geen imkersvereniging meer bestond. De imkers uit deze plaatsen moesten uitwijken naar Nunspeet en Wezep. In het verleden hebben deze plaatsen een vereniging gehad met maar liefst 90 leden, maar door het sterk teruglopende aantal imkers hadden zij geen bestaansmogelijkheden meer.

Omdat het aantal imkers weer gestadig toeneemt en zij niet naar een vereniging in Wezep of Nunspeet willen vanwege de nogal ruime afstand, heeft een energiek vijftal een oprichtingsbestuur gevormd en onderzocht of er een vereniging kon worden opgericht. Het resultaat: 18 leden en 8 gastleden, zodat de nieuwe vereniging een feit is.

Het jonge bestuur is er van overtuigd dat deze vereniging goede bestaansmogelijkheden heeft en heeft een scala van activiteiten aangeboden aan de leden. Dit zijn: verbetering van drachtgebieden, reiscommissie fruit en koolzaad, een eigen bijenweide, cursussen, schoolproject, contactavonden, verenigingsorgaan en voorlichting aan milieugroepen.

Vele van deze dingen zijn al realiteit geworden. Ook hoopt het bestuur in nauwe samenwerking met omliggende verenigingen een campagne te starten om nieuwe imkers te werven, want de jeugd in Nederland is best wel geïnteresseerd in de bijenwereld.

Ook dat heeft het oprichtingsbestuur ondervonden, want met wat inzet en goede begeleiding konden er 4 jeugdleden worden bijgeschreven.

De bestaande imkersverenigingen moeten meer op de voorgrond gaan treden, want de mensen komen echt niet op een krantenartikel af. Maar met een goede inzet wordt dat vast beloond.

Deze nieuwe vereniging hoopt in de toekomst samen met de VBBN goed te kunnen en mogen floreren.

Honderdduizend gulden voor nieuw bomenfonds

F. Janssen,
Commissie Drachtplanten

Op 24 januari jl. heeft staatssecretaris Gabor f 100.000,- gestort in een bomenfonds, dat beheerd zal worden door de bomenstichting in Utrecht. Het fonds is bedoeld om eigenaren van monumentale bomen buiten de bebouwde kom financieel tegemoet te komen bij herstel en onderhoud van hun bomen. In ons land bestond reeds langer een subsidiemogelijkheid voor onderhoud van oude bomen, maar door de onbekendheid en de ingewikkeldheid van de regeling werd er nauwelijks gebruik van gemaakt. Om deze reden heeft de Bomenstichting het beheer overgenomen van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en tegelijkertijd de subsidieregeling sterk vereenvoudigd.

Wanneer is een boom monumentaal?

De boom moet minstens vijftig jaar oud zijn, bijzonder mooi of zeldzaam en van groot visueel belang voor de omgeving. De regeling spreekt van 'beeldbepalend'! Eigenaren of beheerders kunnen via een aanvraagformulier hun boom of bomen laten registreren als zijnde monumentaal, want alleen dan is subsidie mogelijk.

Bomenschouw

Nieuw is de Bomenschouw, waarvoor de staatssecretaris ook nog eens f 100.000,- per jaar beschikbaar heeft gesteld. Deze schouw heeft ondermeer als taak het registreren van bomen en als ze monumentaal zijn, periodiek te controleren. De eigenaar of beheerder wordt dan van de bevindingen op de hoogte gesteld. De herstelwerkzaamheden, waarvoor een bijdrage wordt verleend, bijvoorbeeld bodemonderzoek, groeiplaatsverbetering, kroonsnoei en kroonverankering, dienen door erkende boomverzorgingsbedrijven te worden uitgevoerd. Een folder met uitgebreide toelichting kan aangevraagd worden bij: De Bomenstichting, Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht. Tel. 030-340778.

Afscheid van onze voorlichter de heer L.G.M. Hensels

G.J. Elbers,
Team Bijenhouderij en bestuiving, DLV

Per 1 februari heeft de heer Hensels gebruik gemaakt van de mogelijkheid om met de VUT te gaan. Wij vinden het jammer dat hij ons team verlaat, maar kunnen zijn beslissing goed begrijpen. Als goede voorlichter, met een grote ervaring op het gebied van het bijenhouden en de bestuiving, zullen wij hem missen.

Op 14 februari werd hem namens de Dienst Landbouw Voorlichting een receptie in het gemeenschapshuis in Baexem aangeboden. Op deze receptie waren veel vertegenwoordigers uit zowel de imkers- als de tuinderswereld aanwezig.

Door een aantal sprekers werd de heer Hensels bedankt voor zijn zeer persoonlijke betrokkenheid en inzet op het gebied van drachtplanten en bestuiving. Het drachtplantenboek van de heer Hensels, dat in de praktijk zijn waarde heeft bewezen, werd in verscheidene toespraken genoemd. Veel sprekers spoorden de heer Hensels dan ook aan, gezien zijn grote kennis op dit gebied, een boek over de bestuiving te schrijven.

De heer Hensels is zijn loopbaan begonnen op 1 maart 1963 bij het toenmalige Rijksbijenteeltconsulentschap in Hilvarenbeek. Naast het geven van voorlichting heeft hij in die beginjaren ook veel andere werkzaamheden verricht waaronder het uitvoeren van de Bijenwet.

Na verschillende reorganisaties werd hij aangesteld als bedrijfsdeskundige bijenhouderij en bestuiving bij de Dienst Landbouw Voorlichting. In deze functie kon hij zich geheel wijden aan het geven van voorlichting aan tuinders en imkers.

Dat de heer Hensels een brede visie heeft op de verschillende aspecten van zijn vakgebied, bleek duidelijk uit de woorden van professor P. Zonderwijk, emeritus hoogleraar van de vakgroep Vegetatiebeheer van de Landbouwuniversiteit Wageningen.

Ook werd er waardering uitgesproken voor de inzet van mevrouw Hensels. Zij maakte het mogelijk dat haar man, in de loop van al die jaren, ongeveer 1300 voorlichtingsbijeenkomsten kon houden. Onder de diverse attenties die de heer Hensels ontving was een diaprojector, die hem namens vele goede gevers werd aangeboden. Zeker een passend geschenk omdat iedereen de mooie dia's van de heer Hensels kent.

Op zijn specifieke wijze gaf de heer Hensels in zijn dankwoord aan dat zijn belangstelling voor bijen, bestuiving en de natuur in het algemeen niet verdwenen is. Het bleek tevens dat hij verrast was door de grote belangstelling die op de afscheidsreceptie getoond werd en hij bedankte voor de woorden die tot hem gericht waren.

Wij wensen de heer Hensels en zijn vrouw nog een goede tijd toe. Ook al heeft hij afscheid genomen van zijn werk, wij zijn ervan overtuigd dat imkerend Nederland in de toekomst nog veel van hem zal horen.

C. van den Brand, DLV,
Postbus 9695, 4801 LT Breda

April-tips

- Volken die in de winter voor bestuiving onder glas zijn ingezet, kunnen een flink broednest hebben. Het nest is aangepast aan het klimaat in de kas. Houd hiermee rekening wanneer zo'n volk de arbeid heeft verricht. Laat het volk bij een lage buitentemperatuur nog even in de kas staan of versterk het volk door verenigen op de thuisstand.

- Ook drijfvoeren kan voor een dusdanige vergroting van het broednest zorgen dat bij plotselinge daling van de temperatuur het broednest niet warm gehouden kan worden.
- Om honing te kunnen oogsten heeft men meer aan een paar sterke dan aan veel middelmatige volken. Zorg daarom ook door verenigen voor gelijkwaardige en sterke volken. Een richtlijn voor reizen naar het fruit is 8-10 ramen broed met bijbehorende bijen, voor het koolzaad 10-13 ramen.
- Iedere ingreep verstoort tijdelijk de harmonie in het volk. De bijen hebben daarna tijd nodig om orde op zaken te stellen voordat ze honing kunnen produceren.
- In de afgelopen maanden kunnen volken bezwaken zijn aan de gevolgen van een zware varroamijbesmetting. De volken sterven ten slotte binnen korte tijd aan een virusinfectie. Wanneer er op een stand problemen zijn geweest als gevolg van varroamijbesmetting, ga dan eerst na of de bestrijdingsmiddelen goed zijn toegepast; raadpleeg eventueel een ziektenbestrijdingsteam. Verder kan nagegaan worden of de volken in de omgeving niet of slecht tegen de varroamijt worden behandeld. Vrij levende volken worden niet behandeld en kunnen door vervliegen nieuwe besmetting veroorzaken bij kast- en korfolken. Binnen de plaatselijke vereniging kan besproken worden hoe dergelijke problemen aangepakt moeten worden.
- Bij een vrij plotselinge sterfte denkt men allereerst aan vergiftiging. Hiervan kan sprake zijn als het volk geen honger leed (voer aanwezig en bereikbaar) en wanneer er op een dracht is gevlogen. Wanneer vergiftiging wordt vermoed, laat dan de dode bijen liggen. Neem geen monsters en ruim niets op. Alleen wanneer zware stortregens worden verwacht kan men de dode bijen bedekken. Neem de schade in het volk op, zet deze op schrift en zorg voor twee deskundige getuigen (bestuursleden van de vereniging). Familieleden zijn geen geldige getuigen. Informeer in uw omgeving waar bestrijdingsmiddelen zijn gebruikt. Waarschuw de AID en geef alle verkregen informatie. Neem na de controle van de AID, zelf een monster van ruim 100 bijen, en zorg dat daar flink wat stuifmeelhaalsters bij zijn. Dit monster wordt bewaard in de diepvries en kan voor contra-expertise gebruikt worden.

Wanneer de sterfte niet erg plotseling optreedt, maar langzamer verloopt, is er sprake van een bijenziekte. Bel dan het landelijke meldnummer. Alle belangrijke nummers worden in de bijenbladen gepubliceerd.

Agenda

Arboretum Ambrosiushoeve

Het arboretum Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek is geopend: iedere werkdag van 09.00-16.00 uur. Op zaterdag en voor rondleidingen kunt u contact opnemen met de heer Havermans. Tel. 01611-1728.

5 april Leiderdorp

De heer Th.J.A. de Ronde uit Utrecht zal ons uit de doeken doen welke implicaties het zwermgedrag heeft voor de imkerpraktijk. In wijkcentrum 'Zijkwartier', Van der Marckstraat 19. Inl.: mw. v.d. Pavert. Tel. 071-220378.

6 april Zenderen (Bij Borne)

De Carnicaclub Oost-Nederland organiseert voor leden en geïnteresseerden een Carnica-dag in de AOC-Twente, voorheen de MAS, Hertmerseweg 42 te Zenderen bij Borne. Aanvang 10.30 uur. Inl.: G.J.J. Lutikhuis. Tel. 05410-13649. Zie voor het programma het maartnummer pagina 92 en elders in dit nummer voor de gewijzigde tijden.

6 april Boxtel

Bijenmarkt van 10.00-15.00 uur. Bij de oude Middelbare Agrarische School, Past. Erasstraat te Boxtel. Inl.: Frans Maas. Tel. 04116-75221 (ná 18.00 uur).

11 april Oosterwolde

Lezing door Arjen Neve om 19.45 uur in 't Anker', J. Frankensingel 30 te Oosterwolde. Toegang gratis. Inl.: K.S. Gerritsen. Tel. 05160-15019.

12 april Enschede

Voorjaarswandeling in het Smalenbroek onder leiding van de heer Wesselo. Verzamelen om 18.30 uur bij de trimbaan (parkeerplaats) aan de Buurserstraat te Enschede. Dit is tegenover garage Heron.

12 april Noordbergum

Arjen Neve, met name bekend als vaste auteur in het Groentje, zal een avond verzorgen (met dia's) over 'Bloemen en Bijen'. Georganiseerd door de subverenigingen Kollumerzwaag en Bergum. Iedere belangstellende, ook niet-leden, is welkom in Dorpshuis De Balstien, Van Cronenburgweg 20 te Noordbergum. Aanvang 19.45 uur. Inl. E. Koster. Tel. 05113-3545.

13 april Driebergen

Bijenmarkt bij de Bosrandschool aan de Arnhemse Bovenweg. De markt duurt van 07.00-12.00 uur. Inl.: J. Dommerholt. Tel. 03430-14820.

13 april Emmen

Lezing 'Bijenplant in beeld' door Arjen Neve om 10.00 uur in de kantine van het Slachthuis, 1e Bokslootweg te Emmen. Inl.: W. de Kleine. Tel. 05910-21958.

20 april Dordrecht

Bijen- en Honingmarkt op het Beverwijksplein. De markt duurt van 09.00-16.00 uur. Inl.: A. Stremmer. Tel. 078-158677.

20 april Kesteren

Bijenmarkt bij 't Ambtshuis' op het Dorpsplein. De markt duurt van ± 08.00-12.00 uur. Inl. M. van Blijderveen. Tel. 08886-1263.

25 april 1991 Peize

De sub-vereniging Groningen, Nietap e.o. en Haren-Paterswolde organiseren op 25 april een gezamenlijke avond in café Ensing te Peize, aanvang 20.00 uur. De spreken van deze avond is prof. dr. P. Zonderwijk met als onderwerp: *"Onze wegbermen schatkamers van flora en fauna"*.

26 april Leiderdorp

Evenals vorig jaar zal de ruilmarkt drachtplanten vóór de jaarvergadering plaatsvinden, en wel van 19.30-20.15 uur. Omstreeks 20.45 zal de jaarvergadering plaatsvinden. Diverse werkgroepen en commissies, alsmede het bestuur brengen verslag uit. Deze bijeenkomst zal een enigszins feestelijk karakter krijgen i.v.m. het 80-jarig bestaan van de subvereniging Leiden.

27 april Borne

Bijenmarkt. Naast diverse handelaren zullen ook diverse milieu-organisaties aanwezig zijn. Ook zijn er die dag de jaarmarkt en de veemarkt in Borne. De markt duurt van 08.00-17.00 uur. Inl.: A.H. Hövels. Tel. 074-426994.

30 april Groenlo

Bijenmarkt bij hotel 'Meijer' aan de Ruurloseweg 1 te Groenlo. De markt wordt gehouden van 08.00-13.00 uur. Inl. de heer Dammers. Tel. 05440-62173.

4 mei Baarlo

Bijenmarkt op het Marktplaatsje te Baarlo. De markt duurt van 9.00-13.30 uur. Inl.: J. van Wylick. Tel. 04707-1420.

5 mei Liempde N.Br.

Bijen- en Drachtplantenmarkt in en om café 'Het Wapen' op het Raadhuisplein. De markt duurt van 10.00-16.00 uur. Inl. G. Raaimakers. Tel. 04113-2169.

18 mei Leiderdorp/Voorschoten

Geraniummarkt te Leiderdorp en Voorschoten georganiseerd door de Koninklijke Maatschappij Tuinbouw en Plantkunde.

18 mei Hilvarenbeek

Open Arboretum Dag van 10.00-16.00. Inl. de heer Havermans. Tel. 01611-1728.

25 mei Leiden

Onder leiding van een IVN-gids kan een bezoek gebracht worden aan het duingebied nabij Meyendel. Inl. I. van de Pavert. Tel. 071-220378.

25 mei Middenbeemster

Bijenmarkt op het marktplaatsje te Middenbeemster van 07.00-12.00 uur. Naast de handel in imkersartikelen en volken zal door de aanwezigheid van diverse belangverenigingen ook de nodige aandacht aan het milieu worden besteed. Inl. P. Leek. Tel. 02993-61971.

31 mei Leiderdorp

In Wijkcentrum 'Zijkwartier', Van der Marckstraat 19 zal een praataavond gehouden worden georganiseerd door subvereniging Leiden. Allerlei zaken zullen aan de orde komen, o.a. vragen, verhalen, ervaringen en demonstraties. Inl. I. van de Pavert. Tel. 071-220378.

1 juni Meppel

Zwerfmarkt achter de Algemene Begraafplaats aan de Zomerdijk van 08.30-13.00 uur. Inl. L. Hartkamp. Tel. 05221-2420.

8 juni Leiden

Milieu-Bijenmarkt in en rond de Sterrewacht te Leiden van 09.00-16.00 uur. Naast de vereniging zullen vele organisaties en instellingen op het gebied van milieu en/of bijenteelt zich aan het publiek presenteren. Ook o.a. houtbewerking, keramiek, droogbloemen verwerking, aquarellen, restverwerking, beenbewerking, volksmuziek met volksdansen en poppentheater. Inl. mw. van Vliet. Tel. 02523-73599.

8 juni Eelde

Noordelijke Bijenmarkt van 08.00-13.00 uur bij het Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw (Elemacollege), Burg. Legroweg te Eelde. Trefpunt voor imkers uit heel Noord Nederland, handel in bijen, imkerartikelen, honing en was, informatie over bijen en bijenhouden. Vrije toegang tot de schooltuinen. Inl.: J.T. Smit. Tel. 05907-1625 (school) of 05907-2668 (privé).

15 juni IJsselstein

Bijenmarkt op het terrein achter winkelcentrum 'De Clinckhoeff'. De markt duurt van 08.00-15.00 uur. Inl. H. Meinen. Tel. 03402-43020.

15 juni Oosterwolde

Bijen- en Milieumarkt van 07.00-17.00 uur op de Schrieversronde Bonghaer 1 ter Oosterwolde. Inl. K.S. Geritsen. Tel. 05160-15019.

29 juni Voorthuizen

Bijenmarkt van 07.00-16.00 uur op de kruising Koninginnelaan/Van de Berglaan te Voorthuizen.. Inl. A.J. de Waard. Tel. 03420-14534.

23 juni Enschede

Bijentoer in het Ledeboerpark. Open Dag van de bijenvereniging van 11.00- 17.00 uur.

Op 19 februari is op 77-jarige leeftijd overleden onze imker-vriend

C. OUDENDIJK

Hij was 53 jaar lid van onze vereniging, waarvan vele jaren als bestuurslid. Wij zijn dankbaar voor alles wat hij voor onze vereniging heeft betekend. Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn familie.

Bestuur en leden
subvereniging Noord en Zuid Beveland

Op 10 januari 1991 is op 51-jarige leeftijd na een langdurige ziekte overleden onze imker-collega

ROBERT WALTHER FERMONT

Wij wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte en kracht toe om dit verlies te kunnen dragen.

bestuur en leden
subvereniging Hulst e.o.

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP: 4 Simplexkasten en 1 zonnewassmelter. In één koop. Tel. 03494-51291 (Nijkerk).

TE KOOP: 10 bijenvolken op 20 ramen met of zonder Spaarkasten, bijenstal 3,5 x 7 m, in drachtelijke omgeving op recreatiegebied Zuid Beveland. Tel. 01182-2846 (Arnhem).

TE KOOP: enkele goede bijenvolken met en zonder kasten. Simplex- en Spaarkasten. Tel. 04192-13219 (Rosmalen).

TE KOOP: gezonde bijenvolken op ramen. Tel. 085- 635387 (Velp).

TE KOOP: enkele gezonde bijenvolken, in korven, 8-ramers of op ramen. Tel. 05752-1221 (Vorden).

TE KOOP: goede bijenvolken + honing. S. Meijer, Patriumstraat 3, 7121 CG Aalten. Tel. 05437-73960.

TE KOOP: complete bijenuitrusting, kasten enz.: zonder bijen, wegens beëindiging. Alles in prima staat. Tel. 05920-72381 (Assen).

TE KOOP wegens ontbreken van opvolger: 20 Simplexkasten met volk en eventueel 20 Albertikasten met volk. Tevens diverse soorten honing (o.a. prima heidehoning). Tel. 08343-1265 (Doetinchem).

TE KOOP: enkele goede bijenvolken bij H. Meijeringh, Pr. Beatrixstraat 2 te Vledder. Tel. 05212-1270.

TE KOOP: Buckfastkoninginnen. Zwermtraag, zachtaardig en vruchtbaar. Raszuivere KI-moeren, standbevruchte moeren en ééndaags aangebroede moerdopjes. Alles nateelt van minstens een jaar geteste moeren. H. Dijkema, Oostingslaan 15, 9321 VW Peize. Tel. 05908-32238.

TE HUUR: vakantiebungalow aan het Lago Maggiore Italië. Nederlands Beheer. Tel. 05920-42115 (Assen).

TE HUUR: zomerhuisje in Zuid Zweden, 6 pers. en 4 pers. Fietsen en boot aanwezig, v.a. f 375, - p.w. incl. Inl. 05907-3528.

4 jaar alweer dat Thea en Nico Oudhof, het natuurpark DE HAUT LANGUEDOC in Zuid Frankrijk, bij de echte natuur liefhebber een apart plaatsje hebben bezorgd op hun SVR camping (40 pl.) of in één van hun vakantiehuises. Domaine du Pioch, 34330 Fraïsse sur Agout. Tel. 09-33-67976172.

At HAY ON WYE, the international centre for old books. B&K BOOKS specialise in out of print and unusual books on bees and allied subjects. Current catalogue and update on request. B&K Books, Riverside, Newport Street, Hay on Wye, via Hereford, HR3 5BG, U.K.

TE KOOP: 8 bijenvolken in Spaarkasten. R. van Antwerpen, Driewegen, Zuid Beveland. Tel. 01195-582.

TE KOOP: 10 bijenvolken in kasten of op ramen. Tevens alle soorten honing. G.W. Exterkate, Irisstraat 56, 7471 AW Goor. Tel. 05470-73477.

TE KOOP: Koolzaadhoning in emmers van 15 kg à f 6, - per kg. R. Rienks. Tel. 05108-1685 (Engelum).

TE KOOP: sterke, gezonde bijenvolken op ramen, zowel Simplex als Combi. Prijsindic.: f 12,50 per bezet Simplex-raam. f 15, - per bezet Combi-raam. Bij aankoop van 5 volken of meer resp. f 10, - / f 12,50 per bezet raam. Harry Alting. Tel. 03212-2378 (Swifterbant).

TE KOOP: 8 volken (met of zonder kasten). Tel. 05991-1919 (na 18.00 uur) (Onstwedde).

TE KOOP: medio juni/juli, enkele 3-raams Buckfast bijenvolkjes, lijn M. van der Zee, te Nunspeet bevrucht. Graag nu opgeven. Tel. 078-152749 (Papendrecht).

TE KOOP: gezonde bijenvolken op ramen. S. Akkerman. Tel. 05140-3518 (Wijckel Fr.).

TE KOOP: 20 jaargangen van het Groentje 1969 t/m 1989. Tel. 074-664348 (Borne).

TE KOOP: gebruikte Spaarkastonderdelen: broedkamers, honingkamers, gemonteerde- en uitgebouwde ramen, daken, bodems enz. 3-Raamskastjes en 5-raamskastje. Tel. 02940-16001 (Weesp).

TE KOOP: 4 bijenvolken, Red Cedar kasten, 2 broedbakken. Tel. 05920-42115 (Assen).

TE KOOP wegens beëindiging: 10 bijenvolken in kasten. Th.A. Koole, Rietstraat 30, 8302 VK Emmeloord. Tel. 05270-16467.

TE KOOP: Carnicavolk, incl. kunststofkast f 200, - . Gevraagd: RVS honingslinger. Tel. 05978-46621 (Nieuwe Pekela).

TE KOOP: gebruikte Spaarkasten multiplex WBP met sponning en 6-ramers. J. Smit. Tel. 05430-15302 (Winterswijk).

TE KOOP wegens ziekte: complete bijenhobby (slinger, stal, 10 kasten met volken). Prijs n.o.t.k. Tel. 05280-64121 (Hoogeveen).

TE KOOP: bijenvolken op raam, f 150,- per volk. F. Verma-ning. Tel. 05134-2296 b.g.g. 2126 (St. Nicolaasga Fr.).

TE KOOP: 3 Spaar- en 5 Simplexkasten. 5 Korven en 2 boog- korven. Tel. 08380- 23059 (Ede).

TE KOOP: onze raszuivere Carnicamoeren bestaan uit de volgende lijnen: Troiseck Hoffm; x Troiseck Hoffm; Lunz 07 x Troiseck 07, Lunz 07 x Celle en 03 x 03. C.i. lijsten liggen ter inzage. Koninginnen worden in Lemmer bevrucht, standbevruchte koninginnen f 25, - . Verzending per post. Ook te leveren volkjes op 3 ramen. Carnica Imkerij regio Dedemsvaart, M.H. Dekker, Diepenbrockstraat 2. Tel. 05230-12192 (ná 20.00 uur).

TE KOOP wegens beëindiging: 12 bijenvolken in Spaar- kasten, 1 honingslinger, nieuwe Spaarkasten, raampjes, 6-raamskastjes + wasplaatjes + voerbakken en korven. G.L. Oldenbeuving. Tel. 05276-2784 (Nagele).

TE KOOP: wassmelter, 6-raams kasten (1 BK + 1 HK), 10-raams kasten (2 BK + 1 HK). Allen met l.g. bodem. Tel. 05220-58535 (Meppel).

TE KOOP: 10-raams bijenvolken zonder kast. M. en L. van Beek. Tel. 03498-4856 (na 18.00 uur) b.g.g. 055-422846 (Woudenberg).

TE KOOP: paar sterke Carnicavolken van de lijn 03 met een 1990 koningin. De volken zijn getest op zuiverheid en be- handeld tegen de varroamijt. Prijs per volk op ramen f 250, - . R. Kakes. Tel. 05146-2066 (Lemmer).

TE KOOP: enkele nieuwe Simplex- en Spaarkasten en 3- en 6-ramers WBP, compleet met gaasbodem en schuifla en eventueel voerbak. Tel. 08355-1107 (ná 18.00 uur) (Dinx- perlo).

TE KOOP: 4 bijenvolken op ramen in Spaarkasten f 200, - p.st. Tel. 055-411862 (Apeldoorn).

TE KOOP: enkele bijenvolken op raat. Carnica F1. Schier- moer x 03 Lemmer. Tel. 05270-12255 (Emmeloord).

BESPAART
U 20% BIJ
BESTELLINGEN
TOT 15.4.1991 !

KUNSTZWERMEN 3,5 POND

EXPRESS-SERVICE (Levertijd 1 dag)
Koninginnen eerste kwaliteit

B.F. LIJNEN 366 EN 424 / CARNICA LIJNENTEELT
Leverbaar vanaf 1 mei.

Tel.: 045-252408

Bereikbaar van 9.00-17.00 uur.

Waarom !!

- Zeer hoge honingopbrengst
- Zachtaardig, zwermtraag
- Hoge ziekteresistentie
- Snelle voorjaaronwikkeling
- Winterhard

Wij telen reeds 25 jaar
kwaliteitskoninginnen
Teststand met 600 volken

Bel snel:

Hoeveel koninginnen hebt u nodig? 1 of 100 stuks!

Voor Nederland:

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

Grijzegrubbe 63 - 6361 GL Nuth

Na 18.00 uur Tel.: 045-243183

Op maandag gesloten.

Prijzen aanvang 1991

	Carnica	B.F.
Bevrucht	f 38,-	f 40,-
Kunstmatic bevrucht	f 95,-	f 99,-
Kunstzwermen 3,5 pond	f 195,-	f 199,-

Kunstzwermen: Leverbaar 25. 4.

Koninginnen: Op wens met geknipte vleugel tegen meerprijs van f 1,-. Alle Koninginnen zijn gemerkt met gezondheids- verklaring en invoeraanzijzing.

BIJZONDERE KORTING bij grote afname. Leveringsvoorwaarden per rekening plus porto.

Beroepsimkerij Mehler · W-5531 Wallenborn · Duitsland · Fax: 0049-6573-1440

GA NU OVER OP zachtaardige Carnicavolken in lichtgewicht Rendementkasten. 3-raamsvolk: op ramen f 90,- ; in 3-raams Rendementkast f 137,50. 6-raamsvolk: op ramen f 120,- ; in 6-raams Rendementkast f 187,50. Hoofdvolk (met cubitaalindex): op ramen vanaf f 250,- . Harry Töben, Barkentijn 12, 8531 CX Lemmer. Tel. 05146-2386.

JONGE IMKER ALS HULP GEVRAAGD: om imker op leeftijd hulp te verlenen bij het verzorgen van 3 bijenvolken en 3 afleggers. Tel. 05759-1435 (Epse-Gorsse).

Wegens stoppen met imkeren, bied ik alles TE KOOP aan. Van honingslinger tot afstandsblikjes. Ik heb altijd geïmkerd met Red Cedar Simplexkasten, waarvan ik er 5 in de aanbieding heb. Tel. 01834-2277 (Almkerk).

NO-VARROA!

Homeopatisch middel voor het verdrijven van de Varroa-mijt. Eenvoudig toe de dienen.

NO-VARROA – ZE ZIJN ER WEG VAN!!

Te bestellen door opsturen van een aan uzelf gerichte envelop, waarin f 10,- aan waardepapieren (geen geld) aan: P.A. v.d. Harst – Venusstraat 25 – 1973 XK IJmuiden. U ontvangt per kerende post een flacon 6 ml met gebruiksaanwijzing van het middel.

Bestelling boven f 100,- netto, 20% korting.

NO-VARROA – EEN 'GROEN' MIDDEL!

Imkersbedrijf „DE IMMENHOF”

Biedt U een ruime sortering HONING voor wederverkoop zoals: Bloemen-, Linde-, Acacia-, Klaver- en Heidehoning.

Tevens leveren wij alle artikelen voor de moderne en traditionele bijenteelt.

Inkoop van oude raat, zegelwas en ruwe was.

Wij zijn geopend: ma, di, do en vr: 13.30 - 20.00.

Zaterdag: 8.00 - 12.00 en na telefonische afspraak.

Harremaatweg 36, 3781 NJ Voorthuizen. Tel. 03429-2046.

BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN.,

JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82

FAXNR. 05165-1839

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **wederverkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

„niet de grootste, wel de goedkoopste”

ProPol Apitherapie Produkten

Biedt U de BEST WERKZAME en MEEST COMPLETE serie

PROPOLIS PRODUKTEN

Maar ProPol is ook hét adres voor **KONINGINNEGELEI, STUIFMEEL, HONINGZEEP en natuurlijk de AMBROSIA HONING-KRUIDENWIJN**

Bovendien omvat ons assortiment een grote sortering **GESCHENKARTIKELEN**

(o.a. Haslinger - Oostenrijk / Moosmuller - Dld, Melvitalore - Frankrijk)

Onze produkten zijn o.a. verkrijgbaar bij HET BIJENHUIS, diverse IMKERDEPOTS en IMKERIJEN

Vraag het (GRATIS) informatieboekje en de prijslijst. Ook hebben wij een speciale prijslijst voor wederverkoop.

ProPol Apitherapie Produkten
Ronde Hoep Oost 15 / tel.: 02963-4593
1191 KB Ouderkerk a/d Amstel

altijd dichtbij.

HET BIJENHUIS

WAGENINGEN

Slechts 10 kg beschikbaar

Reseda Odorata

Uitstekende, heerlijk ruikende bijenplant

100 gram slechts f 18,50

Inclusief porto, verzend- en verpakingskosten.

Maak gebruik van onderstaande bon.

Stuurt U mij x 100 gram RESEDA ODORATA

Naam:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Inzenden aan: Het Bijenhuis
Antwoordnr. 344
6700 WB Wageningen

Postzegel niet nodig.

**MEER DAN
25 DEPOTS**

Friesland: H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47, 8421 RP Oldeberkoop. Tel. 05164-439.

Groningen: Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8, 9626 TE Schildwolde. Tel. 05982-1455.

Onstwedde: H. Bessembinder, Wessinghuizerweg 18, 9591 VJ Onstwedde. Tel. 05991-1226.

Emmen: I.A. van Groningen, Vaart Z.Z. 124, 7833 AG Nieuw Amsterdam. Tel. 05915-52721.

Staphorst: W. Bloemert, Lankhorsterweg 28, 7951 PP Staphorst. Tel. 05220-52865.

Vriezenveen: G.J.L. ten Cate, Verzetstraat 54, 7671 GL Vriezenveen. Tel. 05499-63040.

Enschede: A.M. Spit, Stenlandweg 21, 7548 BV Boekelo. Tel. 05428-2703.

Reggedal: H. Jansen, Lochemseweg 7, 7475 PA Markelo. Tel. 05475-1238.

Gorssel: G.J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG Gorssel. Tel. 05759-2468.

Achterhoek: B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle. Tel. 05736-1479.

Winterswijk: M.J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk. Tel. 05430-65239.

Flevoland: mw.H. Mulder-Scheepmaker, Boeier 04-58, 8242 CL Lelystad. Tel. 03200-40393.

Epe: Coöp. Novaco, Paasvuerweg 7, 8161 CA Epe. Tel. 05780-12317.

Betuwe: mw.C.M.W. Diks, Hermoesstraat 17, 4062 PP Zennwijnen. Tel. 03445-1773.

Apeldoorn: 'De Imkershop', Jan Lievevstro, L.Biesterfeldstraat 4, 7315 JM Apeldoorn. Tel. 055-216850.

Varsseveld: G.H. Wessels, Molenweg 11a, 7055 AW Heelweg. Tel. 08352-41628.

Lent: mw. J.M. de Jong, Spoorstraat 3, 6663 AE Lent. Tel. 080-234357.

Bunnik-Houten: B.Th. Barten, Koningslaan 23, 3981 HD Bunnik. Tel. 03405-61742.

't Gooi: Imkerij 't Schuurtje, G. van Ginkel, Oud Loosdrechtse dijk 115, 1231 LS Loosdrecht. Tel. 02158-4104.

West-Friesland: Klaas Verlaet, Ganker 11, 1654 JH Benningbroek. Tel. 02297-2325.

Noord-Holland: H.S. Homburg, Velsduinweg 165, 1971 ZB IJmuiden. Tel. 02550-21530.

Zoetermeer: H.A. Klomp, Bordaaustraat 19, 2711 CK Zoetermeer. Tel. 079-419855.

Noordwijk: A. Bos, Losplaatsweg 8, 2201 CV Noordwijk. Tel. 01719-18440.

Rotterdam: mw.en dhr. Schmitz, Molecatensingel 266, 3077 SH Rotterdam. Tel. 010-4833944.

Gouda: C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moordrecht. Tel. 01802-1227.

Schouwen-Duiveland: mw. E. Louws-v. Stekelenburg, Weth. v. Klinkenstraat 15, 4306 CT Nieuwerkerk. Tel. 01114-2113.

Walcheren: A.H. Verboren, Bisschopsstraat 25, 4353 BN Serooskerke. Tel. 01189-1499.

Zeeuws Vlaanderen: Iz.de Hullu, St.Jansdijk 10, 4504 PB Nieuwvliet. Tel. 01171-1458.

idem: K.J. Wolfert, Pr.Mauritsstraat 21, 4571 HB Axel. Tel. 01155-2720.

Oirschot: A. Pel, 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot. Tel. 04997-72096.